

Taristuministri määruse „Nõuded ehitise ligipääsetavusele“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse ehitusseadustiku (edaspidi EhS) § 11 lõike 4 alusel, mille kohaselt võib valdkonna eest vastutav minister määrusega täpsustada ehitisele esitatavaid nõudeid.

Määrus on koostatud taristuministri määrusena, kuna peaministri 12. augusti 2024. a korralduse nr 88 „Ministrite pädevus ministeeriumi juhtimisel ja ministrite vastutusvaldkonnad“ kohaselt on elamumajandus ja ehitus taristuministri vastutusvaldkonnad.

Eelnõukohase määrusega on kavandatud kehtestada ehitiste ligipääsetavuse miinimumnõuded (edaspidi ka *ligipääsetavusnõuded*).

Praegu reguleerib kõnealust valdkonda ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 29. mai 2018. a määrus nr 28 „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“¹ (edaspidi *määrus nr 28*), mis seab tingimused hoonetele, kus osutatakse avalikkusele suunatud teenuseid. Ligipääsetavusele viitab ka majandus- ja taristuministri 17. juuli 2015. a määruse nr 97 „Nõuded ehitusprojektile“ § 8 lõige 10, mille kohaselt tuleb eelprojekti seletuskirjas asjakohasel juhul tuua eraldi peatükina välja ehitise ligipääsetavuse ja kasutamise lahendused, mis arvestavad puudega inimeste erivajadusi.

Eluruumide ligipääsetavust määrus nr 28 ei käsitle. Kuna kehtiv määrus vajas ajakohastamist, lisaks tuli reguleerida ka eluruumide ligipääsetavust ning teha mitu muud olulist täiendust, peeti vajalikuks määruse nr 28 muutmise asemel kehtestada määrus uue terviktekstina.

Uue määruse eelnõus on kolm väga põhimõttelist uuendust. Esiteks muudetakse määruse eesmärki, millega laiendatakse senist kitsast vaadet (puudega inimeste takistuseta ehitise kasutamine) kogu elanikkonnale, arvestades sealhulgas universaalse disaini põhimõtetega. Teiseks täpsustatakse ja laiendatakse määruse kohaldamisala, võttes aluseks senise ehitise kasutamise otstarvete loetelu² loogika ning lisades miinimumnõuded elukondliku kinnisvara ligipääsetavusele. Kolmanda olulise muudatusena võib esile tuua erandite sõnastamise määruse kohaldamisel, võimaldades senisest suuremat paindlikkust näiteks ehitismälestiste, väikese ehitisealuse pinnaga hoonete või teatud liiki rajatiste puhul, kui esineb asjaolusid, mis ei võimalda määruse nõudeid osaliselt või täies mahus tagada.

1.1. Eelnõu koostajad

Määruse eelnõu koostas Kliimaministeeriumi ehituse ja elukeskkonna osakonna nõunik Kaido-Allan Lainurm (715 5828, kaido-allan.lainurm@kliimaministeerium.ee). Eelnõu koostamisel osalesid Kliimaministeeriumi ehituse ja elukeskkonna osakonna ehitustegevuse valdkonnajuht Liisi Pajuste (5885 1149, liisi.pajuste@kliimaministeerium.ee), sama osakonna õigusnõunik Madis Kaasik (627 2735, madis.kaasik@kliimaministeerium.ee) ja sama osakonna peaspetsialist Ülle Reidi (625 6457, ylle.reidi@kliimaministeerium.ee). Eelnõu õigusekspertiisi tegi Kliimaministeeriumi õigusosakonna jurist Kristina Parnaul-Ollik (626 2870, kristina.parnaul-ollik@kliimaministeerium.ee).

¹ Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele, 2018. – Riigi Teataja, <https://www.riigiteataja.ee/akt/131052018055>.

² Majandus- ja taristuministri 02.06.2015 määrus nr 51 „Ehitise kasutamise otstarvete loetelu“, <https://www.riigiteataja.ee/akt/105062015001?leiaKehtiv>.

Keeletoimetuse tegi Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse keeleteimetaja Aili Sandre (aili.sandre@justdigi.ee).

1.2. Märkus

Eelnõu on otseselt seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2023–2027 punktis 9.1.14 nimetatud üldeesmärgi elluviimisega.

2. Eelnõu eesmärk

Eelnõukohase määruse eesmärk on tagada kogu elanikkonnale võrdsed võimalused ehitiste kasutamiseks.

Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega (edaspidi *põhiseadus*), milles sätestatakse Eestis viibivate isikute põhiõigused, vabadused ja kohustused, sealjuures inimese õigus olla seaduse ees teistega võrdne ning vaba diskrimineerimisest (võrdsuspõhiõigus), samuti vaba ennast teostama (eneseteostusvabadus). Põhiseadus toob iseäranis esile puudega inimesed, kellele riik peab oma tegevuses eriliselt tähelepanu pöörama, muu hulgas õiguse loomisel, et vältida olulisi takistusi põhiõiguste ja vabaduste realiseerimisel. Võrdsuspõhiõiguse esemeline kaitseala hõlmab kõiki eluvaldkondi ning isikuline kaitseala hõlmab igäht. Riik peab rakendama meetmeid, et saavutada isikute kohtlemisel faktiline võrdsus.

EhSi § 11 lõike 2 punkti 8 kohaselt peavad ehitisele esitatavad nõuded hõlmama asjakohasel juhul puudega inimeste erivajadusi. Erivajaduste järgimise kohustus tuleneb lisaks põhiseadusele ka ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonist³, mille Riigikogu ratifitseeris 21.03.2012⁴. Nimetatud konventsiooni artikli 9 kohaselt võtavad osalisriigid kasutusele asjakohaseid meetmeid, et tagada puuetega inimestele teistega võrdsel alusel juurdepääs füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja suhtlusele, sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ja -süsteemidele, ning muudele avalikele ehitistele ja teenustele nii linna- kui ka maapiirkondades. Artikli 9 eesmärk on anda puuetega inimestele võimalus iseseisvaks eluks ja täielikuks osalemiseks kõigis eluvaldkondades. Artiklit kohaldatakse muuhulgas hoonetele, teedele, transpordile ja muudele sise- ja välisrajatistele, sealhulgas koolidele, eluasemetele, meditsiiniasutustele ja töökohtadele. Sama artikli lõike 2 kohaselt peavad osalisriigid võtma asjakohaseid meetmeid, et välja töötada ja kehtestada avalikele ehitistele ja teenustele juurdepääsu miinimumnõuded ja juhendid ning kontrollida nende täitmist.

Tänapäeva vajadusi arvestavad ligipääsetavuse nõuded jõustusid ehitistele esmakordselt 2003. aasta jaanuarist, kui majandus- ja kommunikatsiooniminister kehtestas ehitusseaduse (kehtetu) § 3 lõike 10 alusel määruse nr 14 „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“⁵. 2015. aastal jõustus uus ehitusseadustik, millega muutus kehtetuks ehitusseadus ja sealhulgas volitusnorm, mille alusel kehtestati määrus nr 14. Alates 2018. aastast reguleerib valdkonda ettevõtetus- ja infotehnoloogiaministri 29. mai 2018.a määrus nr 28 „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“. Ligipääsetavusele viitab ka majandus- ja taristuministri 17. aprilli 2015. a määruse nr 97 „Nõuded ehitusprojektile“ § 8 lõige 10, mille kohaselt tuleb eelprojekti

³ Puuetega inimeste õiguste konventsioon ja fakultatiivprotokoll, <https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012006>.

⁴ Puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimise seadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012005>.

⁵ Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes, 2002. – Riigi Teataja, <https://www.riigiteataja.ee/akt/226420>.

seletuskirjas asjakohasel juhul tuua eraldi peatükina välja ehitise ligipääsetavuse ja kasutamise lahendused, mis arvestavad puudega inimeste erivajadusi.

Kehtiv määrus nr 28 kohaldub hoonele, kus pakutakse avalikkusele suunatud teenuseid või mis planeeringu või projekteerimistingimuste kohaselt peab vastama puudega inimeste erivajadustest tulenevatele nõuetele. Eluruumide ligipääsetavust määrus nr 28 ei käsitle. Vähesel määral reguleeritakse eluruumide ligipääsetavust majandus- ja taristuministri määramises nr 85 „Eluruumile esitatavad nõuded“⁶ §-s 3, kus on sätestatud nõuded ustele, akendele ja liftiühendusele, kui eluruum asub neljandal korrusel või kõrgemal. Seega on võrreldes ühiskondlike hoonetega eluruumide ligipääsetavuse nõuded õigusaktides oluliselt vähem reguleeritud.

Määrus nr 28 ei defineeri täpselt avalikkusele suunatud teenuse mõistet, mistõttu jääb see määratlemata õigusmõisteks. Seetõttu peab määruse rakendaja iga juhtumi puhul ise määrama mõiste sisu, lähtudes normi eesmärgist. See ebaselgus on põhjustanud vaidlusi, mida eelnõu püüab vältida.

Palju kriitikat on saanud ka asjaolu, et senine kord keskendub ainult puuetega inimeste vajadustele, jättes arvestamata teised ühiskonnarühmad, nagu lapsed, eakad ja ajutise erivajadusega isikud. Nendele rühmadele on ligipääsetavus ning ühiskonnaelus osalemise võimalus sama oluline kui puuetega inimestele, kuid nende vanusest või võimetest tulenevaid erivajadusi pole ligipääsetavuse käsitlemisel piisavalt arvesse võetud.

Eelkirjeldatud probleemidele lahenduste otsimiseks moodustati 2019. aasta sügisel ligipääsetavuse rakkerühm, mida hakkaks juhtima Riigikantselei. Rakkerühma liikmed olid Sotsiaalministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Riigikantselei, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Pensionäride Ühenduste Liit, MTÜ Lastekaitse Liit, Tallinna linn, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, õiguskantsler, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik, Riigi Kinnisvara Aktsiaselts, Eesti Kinnisvarafirmade Liit, Eesti Arhitektide Liit, Eesti Kaubandus-ööstuskoda, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Töandjate Keskliit. Rakkerühma töösse kaasati teadusasutuste ja huvirühmade esindajad.

Rakkerühmal oli kaks ülesannet. Esiteks, selgitada välja ligipääsetavuse olukord ja probleemid kõikides olulisemates elukeskkonna ja ühiskonna aspektides, teiseks töötada välja poliitikasuunised ja lahendused, mis võimaldavad lähima kümne aasta jooksul liikuda kõikidele inimestele ligipääsetava ühiskonna, avaliku ruumi ja teenuste suunas. Rakkerühma ettepaneku kohaselt tuleb seada ligipääsetavuse miinimumnõuded muuhulgas nii rekonstrueeritavale kui ka uuele, projekteeritavale elukondlikule kinnisvarale. Rakkerühma ettepaneku kohaselt lähtutakse uuele elukondlikule kinnisvarale kehtestatavate nõuete seadmisel põhimõttest, et planeerimise ja projekteerimise algfaasis ligipääsetavusega arvestades on parema ligipääsetavuse tagamisega kaasnev ehitismaksumuse suurenemine marginaalne, kuid saadav hüve pikaajaline ning parandab kogu ehitatud keskkonna kvaliteeti.

Vabariigi Valitsus kiitis 02.09.2021 kabinetinõupidamisel rakkerühma poliitikasoovitused heaks ning otsustas, et Sotsiaalministeeriumil tuleb koos teiste ministeeriumidega nende elluviimiseks välja töötada rakenduskeem.⁷

⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/109072020017?leiaKehtiv>.

⁷ Valitsus sai ülevaate ligipääsetavuse probleemidest - Vabariigi Valitsus 02.09.2021, <https://www.valitsus.ee/uudised/valitsus-sai-ulevaate-ligipaaasetavuse-probleemidest>.

Ligipääsetavuse rakkerühma lõpparuande⁸ kohaselt, mis võtab aluseks nii Statistikaameti kui ka Sotsiaalkindlustusameti andmed, moodustavad 0–18-aastased lapsed ja noorukid 2021. aasta jaanuari seisuga rahvastikust 20,3%, sealhulgas 16,4% on kuni 14-aastased. Vanemaealised (65-aastased ja vanemad) moodustasid 2021. aastal Eesti rahvastikust 20,3% (veidi üle 270 600 inimese) ning Statistikaameti rahvastikuproгноosi põhistsenaariumi kohaselt on 2030. aastal vanemaealisi 23,1% ja 2040. aastal juba 25,6% elanikkonnast. 2020. aasta detsembri seisuga oli Eestis ametliku puude raskusastme ja liigiga inimesi kokku 146 210, mis moodustas 2021. aasta alguse rahvastikust ligi 11%. Need arvud illustreerivad ilmekalt, kui tähtis on hästi disainitud ja ligipääsetav füüsiline keskkond vähemalt poolele elanikkonnast. Seetõttu vajavad ülevaatamist ka nõuded olemasolevatele ehitistele, sealhulgas eluruumidele, mis ei vasta tänapäevasele arusaamale ligipääsetavast elukeskkonnast.

Arvestades rakkerühma ja huvirühmade ettepanekuid, peeti vajalikuks ajakohastada õigusakte, mis reguleerivad ehitistele ja ehitamisele seatud ligipääsetavuse nõudeid. Kuna suuremahuliste muudatuste tegemine määruses nr 28 ei oleks sisult ega mahult mõistlik ega asjakohane, seati eesmärgiks töötada välja uus eelnõu terviktekst, mis vahetab välja kehtiva määruse nr 28.

Eelnõu on otseselt seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2023–2027 punktis 9.1.14 nimetatud üldeesmärgi elluviimisega. Selle kohaselt peab avalik ruum olema ligipääsetav kõigile Eesti elanikele ning elukeskkonna kujundamisel tuleb lähtuda ligipääsetavuse rakkerühma soovitudest. Muuhulgas näeb see ette ehitisi puudutava õigusliku raamistiku ajakohastamist, mis hõlmab ka eelnõukohast määrust. Vabariigi Valitsuse kabinetinõupidamisel heaks kiidetud rakkerühma poliitikasoovituste kohaselt on eelnõu kohaldamisalasse lisatud elukondlik kinnisvara.

Ligipääsetavuse rakkerühma antud selgituse kohaselt on ligipääsetavus laiatarbekaupade, keskkondade, hoonete, teenuste ja info disain, mille tulemus on ilma kohandusteta kasutatav ja ligipääsetav nii paljudele inimestele kui võimalik ja mõistlik. Eelnõus sätestatakse ehitiste ligipääsetavuse nõuded.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõukohase määrusega on kavandatud kehtestada miimumnõuded ehitiste ligipääsetavusele. Määruse eelnõu koosneb viiest peatükist ja 28 paragrahvist. Võrreldes määrusega nr 28 on muudetud sätete järjestust ja numeratsiooni, täpsustatud sätete sisu, lisatud sätted määruse eesmärgi ja kohaldamisala laiendamise kohta, kirjeldatud erandid määruse kohaldamisel ning välja jäetud sätted, mille täitmine oli raskesti saavutatav või mis sisuliselt ei kuulu EhSi rakendusakti kohaldamisalasse. Iga paragrahvi juures selgitatakse muudatusi lõigete ja vajaduse korral punktide kaupa. Eelnõu seletuskiri on määruse nr 28 seletuskirjast põhjalikum, kuna detailsemalt on selgitatud ühe või teise sätte mõju erinevatele sihtrühmadele ning vajaduse korral antud ülevaade rakendamisel sagedamini seni esinenud küsimustest.

1. PEATÜKK käsitleb üldsätteid, sealhulgas määruse eesmärki, kohaldamisala ja erandeid määruse kohaldamisel.

Eelnõu § 1 sõnastab määruse eesmärgi. Selle kohaselt peavad määruse reguleerimisalasse jäävad ehitised olema projekteeritud ja ehitatud nii, et kogu elanikkonnale on tagatud võrdsed võimalused ehitiste kasutamisel. Määruse eesmärk lähtub ligipääsetavuse rakkerühma soovitudest ning võtab arvesse sihtrühmade ettepanekuid, samuti kvaliteetse ruumi aluspõhimõtteid.⁹ Kehtivas määruses on arvestatud eelkõige puuetega inimeste erivajadustega,

⁸ <https://www.riigikantselei.ee/media/1169/download>.

⁹ <https://arhliit.ee/kvaliteetse-ruumi-aluspohimotted/>.

mis kitsendas nende inimeste hulka, kelle elukvaliteeti ligipääsetav keskkond samuti oluliselt mõjutab.

Eelnõu § 2 sätestab määruse kohaldamisala. Määrust nr 28 kohaldatakse ehitisele või selle osale, kus osutatakse avalikkusele suunatud teenust ja mis on asulasisene avalikult kasutatav tee ja avalikkusele ligipääsetav eratee või ehitis või selle osa, mis planeeringu või projekteerimistingimuste kohaselt peab vastama puudega inimeste erivajadustest tulenevatele nõuetele. Kuna avalikkusele suunatud teenus on sisustamata õigusmõiste, on see tekitanud erimeelsusi, kellele ja millises ulatuses nõuded kehtivad. Seetõttu on eelnõus määruse kohaldamisala oluliselt täpsustatud.

Lõikes 1 sätestatakse, et ligipääsetavuse nõuded kehtivad §-s 2 nimetatud ehitiste ümberehitamisel, laiendamisel, püstitamisel või kasutusotstarbe muutmisel. Kasutusotstarbe muutmisel võetakse sätestatud arvesse juhul, kui uus kasutusotstarve vastab määruse kohaldamisalale, näiteks kui korterelamust saab üksikelamu, siis üksikelamule enam määruse nõuded ei kohaldu. Kui olukord on vastupidine, tuleb korterelamu puhul hinnata nõuete täitmise võimalust.

Lõikes 2 täpsustatakse elamuid, millele määrus kohaldub. Need on (1) kolme või enama korteriga elamud (11220), välja arvatud ridaelamud (11221), (2) hoolekandeesutuste hooned (11310), (3) ühiselamud (11320). Siin ja edaspidi on lähtutud majandus- ja taristuministri 02. juuni 2015. a määruse nr 51 „Ehitise kasutamise otstarvete loetelu“¹⁰ lisa kohase numeratsiooni hierarhilisest ülesehitusest (number on sulgudes), milles üldisema täpsusastme kasutamise otstarbe tähistus sisaldab kõiki spetsiifilisema täpsusastme kasutamise otstarvete tähistusi, kui ei ole märgitud teisiti.

Määrus ei kohaldu näiteks ühe korteriga elamutele (11100), sh üksikelamutele (11101), suvilatele ja aiamajadele (11103), kahe korteriga elamutele (11210) ja ridaelamutele (11221), kuna eeldatakse, et nende hoonete puhul on võimalik ligipääsetavus tagada hoone kasutaja enda vajaduste järgi ning seda saab hoone omanik ette näha juba hoonet kavandama asudes. Kolme või enama korteriga elamute puhul on ligipääsetavast eluruumist kasusaajate hulk suurem, kuid võimalused hilisemate kohanduste tegemiseks piiratumad. Loetelu koostamisel on lähtutud ligipääsetavuse rakkerühma soovitudest.

Lõikes 3 täpsustatakse kasutamise otstarbe kaudu, millistele mitteelamutele määrus kohaldub. Need on majutus- ja toitlustushooned (12100), büroohooned (12200), kaubandus- ja teenindushooned (12300), terminalid (12410) ja parkimismajad (12432), meelelahutus-, haridus-, tervishoiu- ja muud avalikud hooned (12600) ning muud mitteelamud (12700), kui neis osutatakse teenuseid.

Muude mitteelamute (12700) puhul on oluline vaadata, kas hoone on seotud teenuse osutamisega. Eelnõu kontekstis mõistetakse teenuse osutamisenä tegevust, mis on suunatud avalikkusele või kindlale sihtrühmale ning millele peab olema tagatud ligipääs muuhulgas erivajadustega inimestele. Seega tuleb kõigi lõike 3 punkti 6 koondatud muude mitteelamute (12700) puhul hinnata, kas ja mil määral nende kasutusotstarve eeldab ligipääsetavuse tagamist, võttes arvesse hoones osutatava teenuse olemust ja sihtrühma vajadusi. Seejuures ei tehta teenuse puhul vahet, kas teenust osutab avalik sektor või erasektor. Teenuse osutamisenä ei mõisteta eraelulisi tegevusi, nagu külaliste võõrustamine elamukinnistul asuvas aiamajas või saunas, kuna need ei ole suunatud avalikkusele ega tulu teenimisele.

¹⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/126022021006?leiaKehtiv>.

Teenuse osutamise seotud muude mitteelamutena tuleks käsitada näiteks kultus- ja tavandihooneid (12720). Sama kehtib ka ajalooliste või kaitse all olevate hoonete (12730) kohta, kui neis korraldatakse avalikke üritusi või paiknevad neis näiteks haridus- või kultuuriasutused. Ka mõned erihooned (12740) on kas otse või kaudselt seotud teenuse osutamise, näiteks karistusasutuse hooned (12742), kus pakutakse rehabilitatsiooni ja reintegratsiooni ühiskonda, samuti haridusteenust. Päästeteenistuse hooned (12743) võivad olla seotud teenuse osutamise, kui nendes hoonetes paiknevaid ruume kasutatakse koolitusteks, huvitegevuseks või muuks sarnaseks tegevuseks. Sellisel juhul ei pea järgima ligipäätavuse nõudeid kogu hoones, vaid üksnes hoone selles osas, kus korraldatakse nimetatud tegevusi.

Lõikes 4 täpsustatakse kasutusotstarbe kaudu rajatise, millele määrus kohaldub. Nende puhul on kriteeriumiks, et need on avalikus kasutuses või seotud teenuse osutamise. Sellised rajatised on asulasised (asulana mõistetakse asulat liiklusseaduse¹¹ tähenduses) avalikult kasutatavad teed ja avalikkusele ligipäätavad erateed (21100), raudteeülekäigukohad (21215), silla, estakaadi või tunneli (21400) osad, mis on kasutamiseks jalakäijatele, sadamakaid (21511), spordi- ja puhkerajatise (24100), samuti muud avaliku kasutusotstarbega rajatise.

Muude avaliku kasutusotstarbega rajatiste hulka võib liigitada näiteks erirajatise (24210), nagu monumendid, skulptuurid, mälestusmärgid, purskkaevud, eksponeerimisotstarbega rajatise, kalmistud vms, mille puhul eeldatakse, et nendele peavad ligi pääsema kõik inimesed, sealhulgas need, kellel võivad olla vanusest või puudest tingitud erivajadused. See siiski ei eelda, et kogu rajatise juurde kuuluv maa-ala peab olema täies ulatuses ligipäätav, vaid eelkõige tuleb tagada ohutu ligipääsuga käiguteed näiteks liikumise abivahendi kasutajale. Määrus jätab lõike 4 punktis 6 nimetatud muude avaliku kasutusotstarbega rajatiste loetelu lahtiseks ning pädeval asutusel tuleb ehitusloa menetluse käigus hinnata, kas ja millises ulatuses tuleb seal ligipäätavusnõuded tagada.

Paragrahvis 3 sätestatakse erandid, mida rakendatakse määruse kohaldamisel.

Lõike 1 kohaselt kohaldub määrus üld- või detailplaneeringu alusel miljöövärtuslikule hoonestusalale jääva, väärtusliku üksikobjektina määratletud, ehitismälestiseks tunnistatud, muinsuskaitsealal asuva või UNESCO maailmapärandi nimekirja kantud alal asuvale ehitisele osas, mis ei ole vastuolus muude õigusaktide nõuetega.

Muude õigusaktide nõuetena mõeldakse eelkõige muinsuskaitsega seotud nõudeid ja piiranguid. Kehtivas määruses selline erand puudub, mistõttu on olnud väga keeruline leida tasakaalu erinevate piirangute ja ligipäätavusnõuete rakendamise vahel. Uue määrusega antakse konkreetne suunis, et ligipäätavusnõuete täitmisel ja kontrollimisel tuleb lähtuda mälestise kaitsealade kaitsekordadest ning kohaliku omavalitsuse üldplaneeringuga miljöövärtuslikele aladele seatud piirangutest. See ei tähenda, et need ehitised oleksid automaatselt vabastatud ligipäätavusnõuete täitmisest, vaid et nendele ehitistele saab teha teatud mõõndusi. Muinsuskaitsealade § 50 lõike 3 kohaselt on muinsuskaitse eritingimuste eesmärk tagada mälestise ja muinsuskaitsealal asuva ehitise ning nende osade säilimine. Seega eritingimused ei kirjelda, millises ulatuses on sekkumine võimalik, vaid märgib, kus see on välistatud. Sõnastatud on selge reegel eri normide kollisioonide korral.

Kui ehitises on varem tehtud ümberehitusi, mis on ajaloolise substantsi juba osaliselt või täielikult hävitanud, siis on hoone nendes osades ligipäätavusnõuete täitmine (seda ka algse olukorra taastamise nõude puhul) igati põhjendatud.

¹¹ Liiklusseaduse § 2 kohaselt on asula hoonestatud ala, mille sisse- ja väljasõiduteed on tähistatud asula liikluskorda kehtestavate liiklusmärkidega. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129062024026?leiaKehtiv>.

Lõike 2 kohaselt kohalduvad ehitise laiendamisel, ümberehitamisel või kasutusotstarbe osalisel muutmisel määruse nõuded laiendatavale, ümberehitatavale või muudetava kasutusotstarbega osale. Selle lõikega selgitatakse, et nii laiendamisel, ümberehitustööde tegemisel kui ka kasutusotstarbe muutmisel ei rakendu ehitusloa taotlemise hetkel kehtivad ligipäasetavusnõuded automaatselt kogu ehitisele, vaid üksnes ehitise sellele osale, mida muudatus puudutab. Näiteks, kui olemasolevale koolimajale ehitatakse juurde uus tiib, tuleb projekteerimisel arvestada, et uuele hooneosale on tagatud kõik ligipäasetavusnõuded.

Lõige 3 toob samuti sisse uue põhimõtte, mille kohaselt tekib olemasoleva ehitise laiendamisel, ümberehitamisel või kasutusotstarbe muutmisel kohustus pakkuda ehitusprojekti koosseisus välja alternatiivseid ligipäasetavuse lahendusi, kui ehitise või kinnisajaga seotud asjaolu või nõue, sealhulgas kinnisasjaga seotud asjaolu, ehitise arhitektuurne või konstruktiivne lahendus, või nõude täitmisega kaasnev ebaproportsionaalne majanduslik koormus ei võimalda määrust ümberehitatavale, laiendatavale või muudetava kasutusotstarbega ehitise osale kohaldada. Asjakohaste lahenduste puudumise korral tuleb esitada kaalutletud põhjendused, miks ei ole võimalik määruse nõuet osaliselt või terves ulatuses tagada. Kaalutletud põhjendustest peab nähtuma, milliseid lahendusi kaaluti ning miks otsustati jääda konkreetse lahenduse juurde. Näitena võib tuua olukorra, kus kaldtee paigaldamine olemasolevale hoonele võib olla ehitustehniliselt keeruline, kuna hoone paikneb kinnistu piiril ja külgnab kohalikule omavalitsusele kuuluva kõnniteega, või olukorra, kus nõuetekohase trepi või liftišahti rajamine ei ole kandvate tarindite paigutuse tõttu võimalik või tooks kaasa ebaproportsionaalse kulu. Sellistes olukordades tuleb esmalt otsida sobivaid alternatiive ja kirjeldada need projekti seletuskirjas.

Kui alternatiiv ei osutu sobivaks, peab põhjendusest suutma (näiteks loamenetluse või võimaliku järelevalvemenetluse käigus) välja lugeda, millise arutluskäigu tulemusel jõuti järelduseni, et nõudeid ei saa täita. Selgitustele tuginedes saab pädev asutus hinnata, kas pakutav lahendus (või selle puudumine) aitab kõiki asjaolusid arvesse võttes saavutada määruse §-s 1 kirjeldatud eesmärki parimal moel. Erandite rakendamisel tuleb arvestada võimalusega, et ligipäasetavusnõuete osaline täitmine või mittetäitmine võib osutada takistuseks tegevusloa väljastamisel (näiteks erihoolekandeteenuse, haiglavälise eriarstiabi vms osutamisel).

Lõige 4 sätestab erandi, mille kohaselt ei kohaldata ligipäasetavusnõudeid hoonetele, mille ehitusalune pind on kuni 20 m² ja kõrgus kuni 5 meetrit. Seadusandja eesmärk on vabastada §-s 2 esitatud kohaldamisalasse jäävad väiksemad või ajutise iseloomuga ehitised ligipäasetavusnõuetest, kuna nende puhul võib nõuete täitmine olla keeruline ja põhjustada omanikele või kasutajatele ülemäärast koormust. Nende hoonete puhul on ligipäasetavusnõuete kohaldamine vabatahtlik.

Lõige 5 sätestab erandi, mille kohaselt ei kohaldata §-s 17 sätestatud ligipäasetava tualettruumi nõudeid hoonetele, mille ehitusalune pind on 20 m² kuni 60 m² ja kõrgus kuni 5 meetrit. Erand aitab pakkuda mõistlikku tasakaalu ruumivajaduse ja ligipäasetavuse vahel, säilitades vajaliku paindlikkuse nõuete rakendamisel väiksemates hoonetes. Kuna ligipäasetavusnõuetele vastav tualettruum võtaks ebaproportsionaalselt suure osa (enam kui 10%) hoone kasulikust pinnast, ei ole selle nõude rakendamine alla 60 m² hoonete puhul majanduslikult otstarbekas. Eelnõu koostamisel ei peetud mõistlikuks reguleerida erisättega erivajadustega inimestele suunatud teenusepakkujate 20–60 m² suurusega ehitisi, sest neid on pigem vähe ja enamasti on nende ehitiste omanikud ise näinud vajadust ligipäasetava tualettruumi loomiseks. Kõik muud ligipäasetavusnõuded, sealhulgas nõuded uksele, lävepakule, käsipuudele, treppidele, tähistustele jms, peavad olema uue ehitise (ehitisealuse pind 20–60 m²) puhul täidetud.

Sõltumata sellest, kas erakasutuses olev ehitised on ehitisregistrisse kantud mitteamuna või elamu abihoonena, on nõuete järgimisel oluline see, kas selles ehitises on kavas osutada teenust või mitte.

Lõige 6 sätestab erandi rajatistele, mille asukoht või kasutusotstarve ei võimalda ligipääsetavusnõudeid kohaldada. Sellised rajatised on eelkõige eelnõukohase määruse § 2 lõike 4 punktides 5 ja 6 nimetatud spordi- ja puhkerajatised või muud avaliku kasutusotstarbega rajatised, näiteks metsarajad, seiklusrajad ja vaatetornid, kus ligipääsetavusnõuded ei ole objektiivsetel asukohast tulenevatel põhjustel saavutatavad, sest nende rakendamisega kaasneks ebaproportsionaalne kahjulik mõju keskkonnale. Kui aga spordirajatise asukoht või kasutusotstarve võimaldab nõudeid kohaldada (näiteks staadion või staadioni tribüün), siis selles lõikes nimetatud erandit rakendada ei saa.

2. PEATÜKK käsitleb üldiseid nõudeid ehitise ligipääsetavusele.

Paragrahvis 4 sätestatakse nõuded teabe esitamise kohta.

Lõikes 1 loetletakse peamised võimalused liikumistee takistustest või ohtudest teavitamise kohta. Sätte kohaselt antakse teavet liikumistee takistusest või ohust suunaviitade, siltide, kontrastsuse, pinnakatte erinevuse, taktilise teekattematerjali, valgustuse, vibratsiooni, piirete või helisignaali abil.

Lisatud on põhimõte, et asjakohasel juhul peab teave olema tajutav rohkem kui ühe meelega abil. Siin peetakse silmas näiteks selliseid hooned, mida sageli külastavad erivajadusega inimesed, näiteks eakate päevakeskus, raviasutus vms, kus erivajadustega inimesed peavad olema suutelised eri meeltega tajuma ohtu või takistust. Sama kehtib rajatiste puhul, kus lisaks nägemismeelega abil tajutavale ohuteavitusele tuleb kasutada ka taktilist või heliga edasiantavat hoiatust. Näiteks pime tajub infot taktilise hoiatava teekatte järgi, et ta on jõudnud trepini, vaegnägijat aga aitab samas olukorras trepiastmete kontrastsus.

Taktilised juhtteed koosnevad suunavatest ja hoiatavatest tähistustest, mis aitavad suunata kasutajaid vajalikesse sihtpunktidesse või hoiatada võimalikest ohtudest või tähelepanu nõudvatest takistustest.

Suunavad tähistused on enamasti reljeefsed katkendlikud või katkematud sirgjooned, mis juhatavad nägemispuudega inimese sissepääsu juurest näiteks kombitava majajuhi, infolaua, lifti, trepi või invatualeti juurde, vajaduse korral iseteenindusterminali või muu olulise funktsionaalse alani konkreetses hoones.

Hoiatavad tähistused koosnevad enamasti reljeefsetest punktides ning need paigutatakse kohtadesse, kus kasutajat kutsutakse ettevaatusele, näiteks enne kaldteed, treppi või ust. Samuti annab hoiatav tähis märku sihtpunktini, näiteks teenindusletini või makseterminalini jõudmisest.

Taktilise tähistuse paigaldamisel ei ole universaalseid tüüplahendusi, kuna hooned on erinevad. Ehitise püstitamisel, laiendamisel, ümberehitamisel või kasutusotstarbe muutmisel tuleb põhjalikult läbi mõelda, kes konkreetselt hoonet kasutavad ja milliste punktideni on tarvis pimedal inimesel iseseisvalt hoones liikuda. Seetõttu on sättes viidatud asjakohasusele. Juhttee tuleb paigaldada, kui hoone kasutusotstarve eeldab, et seda kasutavad kõik, sealhulgas erivajadusega inimesed. Täpsemad juhised hoonesiseste juhtede kohta leiab näiteks Eesti Pimedate Liidu kodulehelt.¹²

¹² <https://pimedateliit.ee/projekterimisjuhend/>.

Kuna esitatud on väga palju päringuid selle kohta, milline on piisav taktilise tähistuse kõrgus, on eelnõus sätestatud, et taktilise hoiatava mustri kasutamisel peab selle kõrgus muust pinnast olema vähemalt 5 mm. Sellega tagatakse, et muster on nägemispuudega inimesele jala all tajutav.

Lõikes 2 märgitakse, et suunaviidal, sildil või infotahvil esitatakse teavet kontrastsel taustal ning kergesti loetavalt ja mõistetavalt. Lisaks märgitakse, et taktilise piktogrammi, taktilise kirja või punktkirja kasutamisel peab selle kõrgus muust pinnast olema vähemalt 0,8 mm.

Kontrastne taust on oluline vaegnägijale, aga samuti värvipimedale inimesele. Oluline on vältida olukorda, kus teksti ja tausta värvitoon on väga sarnased, näiteks tumehall tekst helehallil taustal. Värvikontrastsuse saavutamiseks on soovitatav valida üksteise suhtes vastandlikud värvid, klassikalisteks näideteks on must ja valge, punane ja roheline, sinine ja oranž, kollane ja lilla, kuid vastavalt oludele ja sisearhitektuursele lahendusele on võimalik leida ka muid sobivaid lahendusi. Kontrastsuse hindamisel võib abiks võtta ehitatud keskkonna ligipääsetavuse standardi EVS-EN 17210:2021¹³, standardi ISO 21542:2021¹⁴ või Eesti Pimedate Liidu projekterimisjuhendi.¹⁵

Taktilise kirja kõrguse sätestamine on tingitud vajadusest määrata nii omaniku, sisearhitekti kui ka pädeva asutuse jaoks, millistel tingimustel on taktiline info kompimismeel abil nägemispuudega inimesele tajutav.

Lõikes 3 rõhutatakse, et tähiste ja piktogrammide kasutamisel lähtutakse heast tavast. Hea tava hõlmab muuhulgas laialdaselt tunnustatud standardeid, juhiseid ja väljakujunenud kokkuleppeid, mida soovitatakse järgida selguse ja ühtsuse tagamise eesmärgil. Sellel nõudel on mitu põhjust. Esiteks on inimestel lihtsam juhendada nendest tähistest ja piktogrammidest, millega nad on harjunud. Lisaks tahetakse vältida olukorda, kus erikujundusega piktogrammide sisu ei ole keskmise tavakasutaja jaoks mõistetav. Ka intellektipuudega inimesel on avalikus ruumis turvalisem liikuda, kui seal on kasutusel tavapärased ja lihtsad lahendused.

Lõikes 4 sätestatakse, et hoone aadress või asutuse nimetus peavad olema nähtaval kohal. Uue sättena lisandub nõue, et kui mitteilamus pakutava teenuse osutamise aeg langeb pimedate ajale, peavad aadress või asutuse nimetus olema sellel ajal valgustatud. See nõue on otseses seoses teenuse osutamisega ega kehti kohustusliku nõudena hoonetele, mis on kasutusotstarbe järgi elamud.

Lõikes 5 sätestatakse, et teenuse osutamisega seotud üldinfo peab asjakohasel juhul olema tajutav rohkem kui ühe meele abil. Võrreldes kehtiva määrusega nr 28, mille kohaselt peab üld- või operatiivinfo olema esitatud visuaalselt ja auditiivselt, on eelnõu sõnastus muudetud paindlikumaks.

Mitme meele abil tajumise võimaluse tagamist saab pidada asjakohaseks, kui see on funktsionaalselt vajalik ning puudub võimalus pöörduda info saamiseks otse klienditeenindaja poole. Muudes olukordades võib info dubleerimine tekitada liigset müra ning olla nõudena ebaproportsionaalne.

Eelnõu otsesõnu ei ütle, mida üldinfona peaks käsitama, kuna see võib teenuse iseloomu järgi tähendada erinevaid asju. Näiteks väiksema ilusalongi puhul võiks üldinfo kajastada asutuse

¹³ EVS-EN 17210:2021 Accessibility and usability of the built environment - Functional requirements.

¹⁴ ISO 21542:2021 Building construction — Accessibility and usability of the built environment.

¹⁵ <https://pimedateliit.ee/projekterimisjuhend/>.

lahtioleku aega, teenuste kirjeldust ja hinda, broneerimisvõimalusi, makseviise (näiteks kas maksta saab sularaha, kaardi, ülekande või mobiilimaksega), infot soodustuste, eripakkumiste kohta, vajaduse korral infot lisateenuste kohta (kohv, vesi, suupisted, ajakirjad) jne. Suuremate teenusepakkujate, näiteks autosalongi puhul võib üldinfo sisaldada lisaks infot krediitvõimaluste ja klienditoe kohta. Üldjuhul on info saamiseks võimalik kasutada klienditeenindaja abi ning sellisel juhul piisab suuliselt ja kirjalikult esitatavast infost.

Paragrahvis 5 sätestatakse ühiskasutatava ala visuaalse eristatavuse nõudeid.

Lõige 1 sätestab, et ühiskasutatava ala liikumisteel olevad vertikaalsed klaaspinnad tuleb tähistada nii, et need oleksid muust keskkonnast visuaalselt eristatavad. Siin on tegemist üldise põhimõttega, mille kohaselt kõik ohtlikud kohad peavad olema kergesti tajutavad nii vaegnägijale kui ka inimesele, kelle tähelepanu võib olla hõivatud muu tegevusega ja kes seetõttu ei pruugi märgata teele jäävat tähistamata klaaspinda.

Lõige 2 sätestab, et klaaspindade ja täisklaasuste tähistus peab paiknema 1400–1600 mm kõrgusel. Meelahutus-, haridus-, tervishoiu- ja muudes avalikes hoonetes (12600) peab dubleeriv märgistus paiknema 800–1000 mm kõrgusel.

Võrreldes määrusega nr 28 on täpsustatud, millisele kõrgusele tuleb paigaldada markeering klaaspinnal ja täisklaasuksel, et see oleks kasutajate jaoks kergesti märgatav. Lõike 2 teises lauses loetletud hoonetes on kohustuslik paigaldada dubleeriv märgistus lapse silmade kõrgusele. Kui kasutatakse asutuse sümboolikat või muid kujundeid, peavad need tausta suhtes piisavalt hästi esile tulema. Vältida tuleb taustaks oleva seina või põrandaga tooni poolest sarnast tähistust (näiteks valge või helehalli tähistuse kasutamine klaaspinnal, kui selle taha jääb valge sein).

Lõige 3 sätestab, et kaldteed, trepiastmed, lülitid, käepidemed, ukсед, uksekingid, lävepakud, käsipuud ja sanitaartechnika peavad värvitoonilt tajutavalt eristuma ülejäänud pinnast.

Võrreldes määrusega nr 28 on tegemist uue nõudega, mis aitab vältida olukorda, kus sisekujunduslikel kaalutlustel on näiteks ukсед, lülitid, käepidemed jms paigutatud samas värvitoonis pinnale, kust vaegnägijal on keeruline ja mõnikord ka võimatu neid üles leida. Sättes loetletud objektidele kehtis käsipuu kohta varem nõue, et see peab olema seinast või kinnisest piirdest kontrastselt eristuv. Kuna sisekujunduslikult on käsipuu kontrastsuse tagamine ja selle üle järelevalve tegemine võrdlemisi komplitseeritud ning teatud juhtudel teostuselt keeruline, on mõistlik nõuet korrigeerida.

Tajutava all tuleb mõista, et keskmise inimese silm peab suutma eristada asju värvitooni abil. Muuhulgas sõltub see pinnale langeva valguse intensiivsusest – mida hämaram on ruum (näiteks enne valgusti töölepanemist), seda suurem peab olema erinevus lüliti ja seina värvitoonides, et ka piiratud nägemisvõimega inimene leiaks seinalt lüliti.

Lõikes 4 kirjeldatud nõue, mis käsitleb trepi, kaldtee või kuni kahe astmega tõusu alguse ja lõpu tähistamist kontrastsete vöötidega, on õnnetuste vältimiseks oluline piiratud nägemisvõimega inimeste jaoks, et nad paremini tajuksid pindade kõrguste muutusi.

Nõude kohaselt tuleb vähemalt 50 mm laiuseid kontrastseid tähistusi kasutada juhul, kui trepi või kaldtee värvitoon ei eristu tajutavalt ümbritsevast horisontaalsest tasapinnast, mis võib tuua kaasa ohtlikke olukordi. Kontrastset tähistust võib kombineerida taktiilse tähistusega, näiteks kasutada kontrastseid taktiilseid hoiatustähiseid. Oluline on mõista, et kontrastne tähistus ei asenda taktiilset tähistust, kuna üks on mõeldud vaegnägija, teine aga pimedate inimese

abistamiseks. Pimedate abistamiseks tulevad taktiliste hoiatuste lisanõuded allpool asjakohaste eriosade juures.

Paragrahvis 6 sätestatakse nõuded jalakäijatele mõeldud juurdepääsuteele.

Lõikes 1 selgitatakse, mida mõistetakse juurdepääsutee all. See on krundi piirilt ehitiseni viiv tee. Määruses nr 28 juurdepääsuteed ei käsitleta, tegemist on uue sättega, mille puhul on võetud eeskju Soome asjakohasest normist.¹⁶ Juurdepääsutee kui ühendav element ehitise ja avaliku ruumi vahel peab olema projekteeritud ja ehitatud nii, et kõik inimesed, sealhulgas erivajadusega inimesed, pääseksid takistusteta ja ohutult ehitiseni. Ligipääsetav juurdepääsutee on oluline eeldus, et ehitist saavad kasutada puuetega inimesed, eakad ja lapsevankriga liikujad.

Sättes täpsustatakse, et juhul, kui ehitiseni viib mitu juurdepääsuteed, peab vähemalt üks neist vastama §-s 6 sätestatud nõuetele. Täpsustus on esitatud põhjusel, et kõiki juurdepääsuteid ei ole võimalik ligipääsetavaks teha pinnareljeefi või muude tegurite tõttu. Ei ole mõistlik sulgeda mittetäieliku ligipääsetavusega juurdepääsuteid nende jaoks, kes soovivad kasutada alternatiivseid juurdepääsuteid ehitiseni. Näiteks võib turismiobjektini viia tervise- või matkarada või asub ehitise kallakul, kust on võimalik ehitisele läheneda mitmest küljest, kuid kõik rajad ei vasta selle paragrahvi nõuetele. Üldine põhimõte on see, et vähemalt üks juurdepääsutee peab igal juhul vastama kõikidele ligipääsetavusnõuetele.

Lõige 2 sätestab, et juurdepääsutee peab olema tasase, kõva ja libisemiskindla pinnakattega ja vähemalt 1200 mm lai.

Mõeldud on, et juurdepääsutee peab olema kasutatav kõigile, sealhulgas lapsevankri, ratastooli või muu abivahendi kasutajatele. Tasaseks ei saa lugeda munakividest, klombitud või murtud tänavakividest või laia ja sügava vuugivahega teekatet (välja arvatud, kui neid kasutatakse juhttee loomiseks). Killustik ja lahtine kruus juurdepääsutee pinnakatteks ei sobi, kuna ei võimalda juurdepääsu ratastooli ega muu abivahendiga.

Juurdepääsutee minimaalse laiusena on lubatud 1200 mm, kuid piisava ruumi olemasolu korral võib kaaluda laiema juurdepääsutee (näiteks 1800 mm) rajamist, mis hõlbustab kahesuunalist liiklust lapsevankri, ratastooli, kergliikuri, samuti pimedate inimese saatja või juhtkoeraga. Kui asukohta või looduslike tingimuste tõttu ei ole võimalik tagada sobiva pinnakattega teed, tuleb lähtuda § 3 lõikes 3 esitatud põhjendamise nõudest.

Lõikes 3 sätestatakse, et juurdepääsutee pikikalle võib olla kuni 5 protsenti (kuni 50 mm suurune tõus ühe meetri kohta). Erandina lubab määrus kuni 8-protsendilise pikikaldega juurdepääsuteed (kuni 80 mm suurust tõusu ühe meetri kohta), kui kõrguste vahe ei ületa 1000 mm ning sellel paikneb vähemalt üks 2000 mm pikkune puhkemade. Erandi lubamisel on võetud eeskju Soome ligipääsetavusnõuetest.

Lõikes 4 sätestatakse, et hoone sissepääsuni või rajatiseni juhataav juurdepääsutee peab olema taktilise tähistusega või peab sissepääs olema leitav muu samaväärse ehitusliku või tehnilise lahenduse abil. Tegemist on varem kehtinud sättega, mis on määruses nr 28 paigutatud hoone sissepääsu nõuete juurde.

Säte on vajalik eelkõige pimedate inimese jaoks sissepääsuni orienteerumisel. Taktilisust saab tagada näiteks soonega sillutiskividega (triibukivi) või ka kahe teekattematerjali omavahelisel kombineerimisel. Oluline on siiski silmas pidada, et erinevate variantide kasutamine ei tohi ajada inimest segadusse ega tekitada soovitava tulemuse asemel ohtlikke olukordi. Muude

¹⁶ Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä, 241/2017, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170241>.

tehniliste lahenduste puhul võib kaaluda näiteks käsipuude paigaldamist või sissepääsude juures olevaid helimajakaid. Tavapärasest erinevate lahenduste kasutamisel peab pimedale inimesele olema üheselt mõistetav, et see on mõeldud pimedade abistamiseks. Kasutusele võetud erilahendust saab kirjeldada näiteks asutuse kodulehel.

Paragrahvis 7 sätestatakse nõuded avatud ligipääsuga objekti kohta.

Lõikes 1 sätestatu kohaselt loetakse avatud ligipääsuga objektideks avalikud interaktiivsed infotahvlid ja -ekraanid, terminalid ja muud sarnased objektid, mille abil on võimalik tagada ligipääs ehitisele või selles osutatavatele teenustele. Sätte eesmärk on täpsustada, millised seadmed ja objektid peavad olema kättesaadavad üldsusele. Säte puudutab muuhulgas pileti- ja maksetermine, teeninduslette ja teeninduskassasid, samuti iseteenindusega riidehoidusid, mille kasutamine eeldab kõigi potentsiaalsete kasutajate vaba ligipääsu.

Määruses nr 28 on kasutusel termin „avalikult kasutatav objekt“, enne seda kehtinud määruses¹⁷ „olmeobjekt“, kuid eelnõu koostaja hinnangul annab „avatud ligipääsuga objekt“ paremini edasi mõiste sisu. Kehtivas määruses on avalikult kasutatava objekti mõiste sisustatud üksnes seletuskirjas (kirjakastid, kassaluugid, raha-, pileti- ja kaubaautomaadid, prügišahtide avaused, müügi- ja teenindusletid), mistõttu esines probleeme nii sätete tõlgendamisel kui ka järgimisel. Seetõttu on loetelu uuendatud ja esitatud otse eelnõu tekstis.

Siinkohal on oluline täpsustada, et üldjuhul (välja arvatud avalik iseteenindusega riidehoid) ei puuduta avaliku ligipääsuga objekti nõuded mööblit, nagisid, riuleid, pakiautomaate või muud teisaldatavat inventari, mille asukoht on kergesti muudetav, vaid eelkõige selliseid objekte, mis on ehitusprojekti alusel kohtkindlalt paigaldatud või ehitise ligipääsetavuse ja kasutamise otstarbega otseses funktsionaalses seoses (kaupluse makseterminalid, teenindusletid jms).

Lõige 2 täpsustab, et kui ehitisele või ehitisega seotud teenustele ligipääsu tagamiseks on kasutusel teenindusletid või -kassad, peab vähemalt üks neist vastama selles paragrahvis sätestatud nõuetele. Selline lähenemine annab asutustele ja ettevõtjatele suurema paindlikkuse, võimaldades arvestada kliendi vajadustega viisil, mis ei too kaasa liigset koormust ega sea ebaproportsionaalseid piiranguid sisearhitektuurile. See ei välista nõude vabatahtlikku rakendamist kõikides teeninduskohtades.

Lõige 3 sätestab avatud ligipääsuga objekti kasutamiskõrguse, mis on üldjuhul 850–1200 mm, kuid kui tegemist on teenindusletiga, peab vähemalt ühe osa kõrgus jääma vahemikku 800–900 mm. Sätte kohaselt peab kõrgema objekti ligipääsetavus olema tagatud infotehnoloogilise või muu asjakohase lahenduse abil.

Kõrguse määramisel on arvestatud eelkõige lapse või ratastoolikasutaja vajadustega, kuid see võtab arvesse ka klienditeenindaja tööergonoomikat, kui tegemist on teenindusleti või -kassaga. Paindlikkuse võimaldamine kõrgema objekti ligipääsetavuse käsitlemisel annab võimaluse alternatiivsete uuslahenduste (mobiilirakendused, reguleeritava kõrgusega terminalid ja teenindusletid vms) kasutamiseks.

Lõige 4 sätestab, et avatud ligipääsuga objekti ees peab olema vaba horisontaalne liikumisruum, mille vähim läbimõõt on 1500 mm. Tegemist on ratastoolikasutaja jaoks vajaliku manööverduspinnaga, kuid ühtlasi tagab see piisava ruumi, et inimestel oleks võimalik üksteisest takistusteta mööduda.

¹⁷ Majandus- ja kommunikatsiooniministri 28.11.2002 määrus nr 14 „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“, <https://www.riigiteataja.ee/akt/226420>.

Lõige 5 sätestab vajaduse heliedastussüsteemi järele, kui teenindus- ja müügilett või kassa on eraldatud helibarjääri tekitava pinnaga. Selleks, et kuulmislangusega inimesed oleksid sellest võimalusest teavitatud ning oskaksid pöörduda õige klienditeenindaja poole, tuleb helivõimendussüsteemi olemasolu tähistada nähtavale kohale paigaldatud piktogrammiga.

Tegemist on senise nõudega, mille sõnastust on eelnõus mõnevõrra ajakohastatud (näiteks helivõimendussüsteem on asendatud heliedastussüsteemiga, kuulmispuue on asendatud kuulmislangusega). Senisest sõnastusest on jäetud välja nõue teabe dubleerimisest teksti kujul infokraanil, kuna selle tagamine on osutunud keeruliseks ja teenuseosutaja seisukohalt ebaproportsionaalseks.

Heliedastuseks kasutatakse elektromagnetvälja, infrapunaliidese või Bluetooth-tehnoloogia abil töötavaid seadmeid. Elektromagnetilise induktsiooni põhimõttel töötavat helivõimendussüsteemi tuntakse sageli silmusvõimendi nime all. Enamik kuuldeaparaate suudavad vastu võtta selle süsteemi tekitatud elektromagnetilisi signaale, muutes need selgeks heliks, mis ei sisalda taustamüra.

Lõike 6 kohaselt peab avalikus iseteenindusega riidehoiuse osa riidenagidest, riulitest või riidepuudest paiknema põrandast kuni 1200 mm kõrgusel. Asjakohasel juhul tuleb ligipääsetav riidehoiuosa tähistada piktogrammiga.

Määruses nr 28 on riidehoiuse paiknevate riidepuude, nagide ja riulite kõrgused määratud avalikult kasutatava ruumi sisustuse ja seadmete all. Eelnõu koostajate hinnangul sobitub see paremini paragrahvi, kus käsitletakse avatud ligipääsuga objekti nõudeid. Sätte sõnastust on ajakohastatud ning see kohaldub vaid nendele riidehoiudele, kus puudub teenindaja.

Säte on suunatud eelkõige ratastoolikasutajatele, kuid puudutab kõiki, sealhulgas lapsi ja eakaid inimesi. Tähistuse paigaldamine on asjakohane, kui sätte nõuetele ei vasta kogu riidehoiud, vaid üks kindel osa sellest. See aitab ratastoolikasutajal lihtsamini üles leida tema jaoks kohandatud riidehoiuosa.

Paragrahvis 8 sätestatakse nõuded avalikus kasutuses oleva lifti ja invatõstuki kohta.

Eelnõu sõnastust on oluliselt täiendatud võrreldes kehtiva määruse sõnastusega, mis viitab standardile EVS-EN 81-70¹⁸ ning sätestab nõuded kuulmispuudega inimese erivajadusest lähtudes (helivõimendussüsteemile, visuaalsele väljundile häireolukorra puhul). Selguse huvides on määruuses loetletud nõuded, mis võtavad arvesse ka muid erivajadusi.

Lõikes 1 sätestatakse nõue, et lift peab olema ligipääsetav sissepääsu tasapinnal ning kõikidel korrustel, sealhulgas sissepääsutasandist madalamatel korrustel. Nõude eesmärk on tagada hoonete ligipääsetavus kõikidele isikutele, sealhulgas liikumispuudega inimestele. Kui korteri juurde on nähtud ette keldrikorruusel paiknev hoiuruum või koht maa-aluses garaažis, peab see olema liftiga ligipääsetav. Sama kehtib näiteks parklatele, mis paiknevad mitteelamu keldrikorruusel.

Lõige 2 sätestab lifti ukse valgusava laiuse ja ukse ees oleva vaba põrandapinna mõõtmed. Lifti ukseava laius vähemalt 900 mm tagab piisava ruumi ratastoolide ja muude liikumisvahendite jaoks, võimaldades nendega takistusteta liftist sisse ja välja liikuda. Selline laius vastab universaalse disaini põhimõtetele, mille eesmärk on tagada hoonete ja nende teenuste kasutamiseks võrdsed võimalused kõikidele kasutajatele.

¹⁸ EVS-EN 81-70: Liftide valmistamise ja paigaldamise ohutusekirjad. Inimeste ja kauba transpordi liftide eriotstarbelised rakendused. Osa 70: Inimeste, kaasa arvatud puuetega inimeste ligipääs liftidele.

Vaba horisontaalne põrandapind lifti ukse ees mõõtmetega vähemalt 1500 x 1500 mm on vajalik lapsevankri, ratastooli või muu liikumisvahendi kasutajale, et oleks piisavalt ruumi manööverdamiseks enne lifti sisenemist ja pärast väljumist. Samuti aitab see tagada piisava ruumi hoone teistele kasutajatele, kes liftist väljuvad või sealt mööduvad.

Lõikes 3 sätestatakse lifti sisemõõdud. Minimaalsed sisemõõdud 1100 x 1400 mm (laius x pikkus) on vajalikud, et lapsevankri või ratastooli kasutajatel oleks lifti kasutamiseks piisavalt ruumi. Sellised mõõdud tagavad ka teiste hoone kasutajate ohutu ja mugava liikumise, võimaldades korraga kasutada lifti rohkem kui ühel inimesel.

Lõikes 4 täpsustatakse nõudeid lifti juhtpaneeli ja lifti kasutamisega seotud lisaseadmetele. Juhtpaneeli sõrmistiku ja lisaseadme kasutuskõrgus peab jääma vahemikku 850–1200 mm, mis võimaldab neid kasutada nii lastel kui ka ratastoolikasutajatel. See tähendab, et alumine liftinupp ei tohi olla madalamal kui 850 mm ja ülemine liftinupp ei tohi olla kõrgemal kui 1200 mm. Kõik muud ligipääsetavad lisaseadmed peavad jääma samasse kõrguste vahemikku.

Sõrmistiku nupud ja lisaseadmed peavad olema taktiilsed ja varustatud punktkirjas infoga, mis tagab nende kasutusvõimaluse nägemispuude korral. Lisaseadmetena mõeldakse näiteks kaardilugejaid või läbipääsu validaatoreid, mida kohtab liftides kõige sagedamini. Kaardilugeja on seade, mis loeb magnetkaarte, kiipkaarte või kontaktivabasisd RFID-kaarte, validaator kontrollib pileti kehtivust ja registreerib pileti kasutaja näiteks muuseumi külastamisel.

Lõikes 5 sätestatakse, et lift peab olema varustatud häälteavituse ja kuulmislangusega inimesele sobiva heliedastussüsteemiga, mis peab olema tähistatud vastava piktogrammiga. Nõue aitab nägemispuudega inimesel saada aru, millisel korrusel lift peatub. Piktogramm annab kuulmispuudega inimestele visuaalse vihje, et liftis on saadaval tehnoloogia, mis aitab neil selgelt kuulda süsteemi teateid, nagu korruste numbraid või hädaolukorras edastatavaid sõnumeid. See aitab tagada, et kõik kasutajad saavad võrdse ligipääsu liftisüsteemi teabele ja teenustele.

Lõike 6 kohaselt peab liftis olema hädakutsungi nupp ja nägemismeele abil tajutav teavitus, mis edastab infot häireolukorras kutsungi aktiveerumisest, kutsungile vastamisest ja tegevustest.

Sätte eesmärk on tagada lifti kasutajate ohutus ja selge kommunikatsioon häireolukorras. Hädakutsungi nupp võimaldab hädaolukorras teavitada hoone haldurit või päästeteenistust ning tagab, et inimesi saab vajaduse korral kiiresti aidata, näiteks juhul, kui lift läheb rikki või tekib liftis ohtlik olukord. Lisaks on sätestatud nägemismeele abil tajutava teavituse kohustus, mis annab kasutajale selge märguande, et hädakutsung on edukalt aktiveeritud ja sellele on vastatud. Visuaalsed ehk nägemismeelele tajutavad signaalid on olulised kuulmispuudega inimesele, kes ei pruugi tajuda tavalist helilist vastust. Visuaalne teavitus süsteemi olekust annab kasutajale kindlustunde, et sündmusele on reageeritud. Enamasti edastatakse visuaalseid signaale valgustulukeste või näiteks LED-ekraanil kuvatavate tingmärkidega. Olenevalt lifti tootjast ja tüübist võib lahendusi olla väga erinevaid, kuid kõik need peavad andma selgelt märku kutsungi aktiveerimisest, kutsungi vastuvõtmisest ja sellest, kas kutsungile on järgnenud ka vastuvõtja mingi tegevus ehk kas inimene saab oodata abi.

Lõikes 7 sätestatakse, et liftis peavad olema nähtaval kohal hooldusteenuse osutaja kontaktandmed, et inimesed saaksid kiiresti ja lihtsalt helistada lifti hooldusteenuse osutajale, et saada abi või teavitada probleemist. Kontaktandmetest on abi ka juhul, kui lifti kasutajad vajavad informatsiooni lifti hooldus- või remonditööde kohta.

Lõikes 8 täpsustatakse, et lõigetes 1–7 kirjeldatud nõuded ei kohaldu invatõstukile. Lõikes sätestatakse nõue invatõstuki kandevõimele, kui eri tasapindade vahel on lifti asemel kasutusel invatõstuk või muu paikne lahendus. Sätte kohaselt peab sellise lahenduse kasutamisel olema kandevõime vähemalt 300 kg.

Invatõstuk on mõeldud liikumispuudega inimestele ja ratastoolikasutajatele lühemate vahemaade läbimiseks vertikaalselt või kalde all. Need on lihtsama konstruktsiooniga, piiratud liikumiskiirusega ning mõeldud spetsiifiliste ja ehitise eripära arvestavate ligipääsetavusprobleemide lahendamiseks. Euroopa Liidu tasandil käsitlevad lifte ja invatõstukeid erinevad õigusaktid ja standardid. Invatõstukitele kohaldatakse üldisemaid masinaohutuse nõudeid, mida reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/42/EÜ¹⁹ liikumispuudega inimestele mõeldud vertikaalsete tõsteplatvormide kohta leiab täpsemad juhised EL-i standardist EVS-EN 81-41:2010.²⁰

Määruses nr 28 on platvormlifti nõuet käsitletud hoonesisese liikumistee nõuete juures, kuid eelnõus on nõue toodud lifti nõudeid käsitlevasse paragrahvi, kajastades seda muudatust ka paragrahvi pealkirjas. Läbivalt on otsustatud eelnõus kasutada invatõstuki mõistet, kuna platvormliftil võib olla väga palju muid funktsioone, näiteks olla kasutusel kaupade transportimiseks. Samas ei välista määruse sõnastus ka platvormlifti kui ühe paikse lahenduse kasutamise võimalust.

Määruse nr 28 kohaselt on platvormlifti kandevõime vähemalt 220 kg, siis eelnõu kohaselt peab invatõstuki kandevõime olema vähemalt 300 kg. Lähtutud on puudega inimeste organisatsioonidelt saadud infost, et korraliku varustusastmega elektriline ratastool võib koos kasutajaga kaaluda 300 kg või rohkem, mistõttu väiksema kandevõimega invatõstukite puhul on esinenud probleeme nende kasutamisel.

Paragrahvis 9 sätestatakse nõuded kaldtee kohta.

Lõikes 1 täpsustatakse, et kaldtee ehk panduse all mõistetakse hoone sees kasutatavat, samuti hoonesse sissepääsuks vajalikku ühendusteed eri tasapindade vahel. Kaldteena ei käsitleta juurdepääsuteed, mille nõuded on reguleeritud paragrahvis 6. Määruses nr 28 on kasutatud terminit „pandus“, kuid eelnõus on otsustatud eelistada eesti keelele omasemat ja paremini mõistetavat terminit „kaldtee“, mis väljendab täpsemalt selle funktsiooni. Sujuva ülemineku huvides on mõlemad terminid esimeses lõikes mainitud. Kaldtee võimaldab mugavat liikumist näiteks ratastooli või lapsevankriga kohtades, kus lifti või invatõstuki kasutamine oleks keeruline või ebamõistlik.

Lõikes 2 sätestatakse, et kaldtee pikikalle võib olla kuni 8 protsenti. Määruses nr 28 on kolm piirväärtust kaldtee pikikalde kohta:

- kuni 5 protsenti (puudusid nõuded käsipuudele, puhkemademetele ja kontrastsele tähistusele, kuid oli nõue äärisele);
- kuni 6 protsenti (kõik nõuded pidid olema täidetud, välja arvatud äärise nõue);
- kuni 10 protsenti (kui ehitise iseärasuste tõttu ei olnud võimalik järgida 6-protsendilise pikikalde nõuet).

On aga ilmnenu, et väikeste eksimuste tõttu ehitustöös on kaldtee tegelik pikikalle sageli suurem kui projektis ette nähtud 5 või 6 protsenti. Lisaks ei ole mõistlik näha nõuetes ette

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/42/EÜ, mis käsitleb masinaid ja millega muudetakse direktiivi 95/16/EÜ (ELT L 157, 09.06.2006, lk 24–86).

²⁰ EVS-EN 81-41:2010 Liftide valmistamise ja paigaldamise ohutuseeskirjad. Inimeste ja kaupade transportimiseks mõeldud eriotstarbelised liftid. Osa 41: Liikumispudega inimestele mõeldud vertikaalsed tõsteplatvormid.

põhimõttelist erinevust kuni 5-protsendilisele ja kuni 6-protsendisele pikikaldele, kuna viie- ja kuueprotsendilise tõusu vahe on vaid 10 mm ühe meetri kohta. Samuti ei ole määruses nr 28 ja selle seletuskirjas täpsustatud, millistel juhtudel ehitise iseärasused lubavad kalduda kõrvale 6 protsendi nõudest ning rajada kaldteid kuni 10-protsendilise pikikaldega. Pigem tuleks uute ehitiste puhul selliseid iseärasusi vältida.

Eelnõus on süsteemi lihtsuse ja selguse huvides lähtutud kahest piirväärtusest:

- kuni 5 protsenti (kehtivad senised lihtsustatud nõuded);
- 5 kuni 8 protsenti (maksimaalne lubatud kalle, millele kehtivad rangemad nõuded).

Kui ümberehitatava hoone puhul ei ole võimalik jääda lubatud maksimaalse pikikalde piiridesse, saab olukorda käsitada erandina § 3 lõike 3 järgi (kehtib põhjendamise nõue). Uute ehitiste puhul ei ole lubatud projekteerida kaldteid, mille pikikalle ületab 8 protsenti.

Lõikes 3 sätestatakse kaldtee, mille pikikalle ületab 5 protsenti, puhkemademe pikkuse nõuded. Puhkemademe eesmärk on tagada liikumise mugavus ja turvalisus kaldteedel, kus liikumine nõuab suuremat füüsilist pingutust, eriti ratastoolikasutajatele ja liikumispuudega isikutele. Nõude kohaselt tuleb lisada puhkemade iga kuni 6000 mm pikkuse teelõigu järel, arvestades järgmiseid tingimusi:

- sirge kaldtee puhul peab mademe pikkus olema vähemalt 1500 mm;
- keerdkaldtee puhul peab mademe pikkus olema vähemalt 2000 mm. Selle pikkust mõõdetakse keerdkaldtee siseküljelt.

Lisaks peab keerdkaldtee puhul tagama, et mademel oleks ratastooli jaoks piisavalt ruumi ringi keerata. Piisavaks loetakse 1500 mm suurust vaba pöörde läbimõõtu. See võib osutuda vajalikuks, kui ratastoolikasutaja väsib ning soovib tuldud teed tagasi minna. Vaba pöörde läbimõõduna mõistetakse ringi diameetrit. Termin on toodud üle kehtivast õigusaktist ning on sektoris aktiivselt käibelevõetud.

Lõike 4 kohaselt peab kaldtee olema kõva ja mittelibiseva pealispinnaga, mis aitab suurendada kaldtee kasutamise ohutust. Lisaks sätestatakse, et kaldtee külgnemisel hoonega peavad kaldtee kohalt olema ära juhitud katuselt tulevad sademed. Sellel on mitu eesmärki, esiteks vähendab see ohtu libeduse tekkeks, teiseks parandab kaldtee kasutusmugavust ning lisaks välistab ka võimaluse, et katuselt võib kaldteel viibivale inimesele kukkuda peale lund või jääd.

Lõikes 5 sätestatakse nõuded kaldtee ees olevale horisontaalsele tasapinnale ja selle ühenduskohale kaldteega. Sätte kohaselt peab vaba pinna suurus olema kogu kaldtee laiuses ja pikkusega vähemalt 1500 mm. Ühenduskoht, mis seob kaldteed tasapinnalise teesaga, peab olema sujuva üleminekuga.

Sujuva ülemineku all tuleb mõista seda, et puudub kaldtee kasutamist takistav kõrguste vahe või on see nii väike, et ei takista ratastooli või rulaatoriga liikumist. Nõue suurendab kõigi liikumisabivahendiga liikujate ohutust kaldtee kasutamisel.

Lõige 6 sätestab lisanõude metallrestist pinnaga kaldteele, mille restiava suurus peab olema valitud selliselt, et see ei takista kaldteel liikumist või liikumisabivahendi kasutamist. Sätte eesmärk on tagada, et restiavast ei läheks läbi erinevad liikumisabivahendid, näiteks kepid ja kargud, samuti lapsevankri, ratastooli või rulaatori rattad.

Lõige 7 sätestab, et kaldtee laius peab olema vähemalt 1100 mm, et tagada kaldtee mugav kasutamine nii laiema lapsevankri (näiteks kaksikute vankri) kui ratastooliga.

Lõige 8 annab juhised taktilise tähistuse paigutamiseks enne kaldteed. Kui määruses nr 28 puuduvad otsesed juhised taktilisuse kasutamiseks kaldteede puhul, siis eelnõu kohaselt peab taktiline hoiatav tähistus paiknema 300–400 mm enne kaldtee laskuvat osa. See hoiatus on suunatud nägemispuudega inimesele, kes saab oma liikumist kohandada enne kaldteele astumist. Mõningane distantne enne laskuvat osa annab võimaluse reageerimiseks. Taktiline hoiatus ei saa olla paigaldatud vahetult laskumise ette, kuna reageerimisaeg jääb sellisel juhul liiga lühikeseks. Kaldtee tõusu ees kriitiline vajadus taktilise hoiatusriba paigaldamiseks puudub ning see võib mõningal määral takistada ka ratastoolikasutajat tõusule minnes. Seetõttu on eelnõu koostamisel jäädud kompromisslahenduse juurde, kus nõutakse taktilist hoiatust enne laskumist, kuid mitte enne tõusu. Kui kasutatakse kontrastset taktilist tähistust, loetakse täidetuks eelnõukohase määruse § 5 lõike 4 visuaalse kontrastsuse nõue. Selle mõte on vältida olukorda, kus lisaks kontrastsele taktilisusele on vaja kaldtee enne laskumist tähistada ka kontrastse vöödiga.

Lõikes 9 sätestatakse nõuded teisaldatavale kaldteele. Üldjuhul ei ole teisaldatava kaldtee kasutamine soovitatav, kuid vajadus võib ilmneda näiteks vanemate hoonete, sealhulgas mälestistele ligipääsu tagamisel, kui puudub võimalus paikse kaldtee paigaldamiseks või ehitamiseks. Kuna teisaldatava kaldtee iseseisev paigaldamine ei ole paljudele kasutajatele võimetekohane, tuleb tagada võimalus abi kutsumiseks. Nähtaval kohal peab olema fonosüsteem, kutsunginupp või infotahvel telefoninumbriks, et igal abivajajal oleks võimalik pöörduda näiteks hoone administraatori või turvatöötaja poole, kes vastutab kaldtee paigaldamise eest.

Nähtavale kohale võib paigutada kaldtee paigaldamise kasutusjuhendi. Juhend siiski ei asenda fonosüsteemi, kutsunginupu või telefoninumbriks infotahvli paigaldamise kohustust, vaid loob ühe lisavõimaluse kaldtee ise paigaldada, kui kaldtee asub kergesti ligipääsetavas kohas ning selle paigaldamine on abivahendi kasutajale või tema saatjale jõukohane.

Säte määrab ka kaldtee minimaalse kandevõime, mis peab olema vähemalt 300 kg. Sellega tagatakse, et kaldteed saab kasutada ka nüüdisaegse elektrilise ratastooliga, mis kaalub tavalisest ratastoolist märgatavalt enam.

Paragrahvis 10 sätestatakse nõuded trepi kohta.

Lõikes 1 defineeritakse trepi mõiste määruse tähenduses. Selle kohaselt käsitatakse trepina kolme või enama astmega tõusu. Kolm astet eristavad trepina käsitatavat tõusu selgelt muudest käiguteele jäävatest astmetest. Kolme ja enama astmega trepid nõuavad suuremat ohutust, sealhulgas käsipuude paigaldamist. Nõuded trepi ja kuni kahe astmega tõusu (takistuse) visuaalse märgistamise kohta on sätestatud eelnõukohase määruse § 5 lõikes 4.

Lõikes 2 sätestatakse nõuded trepiastme pinnakatte ja profiili kohta. Sätte kohaselt peab aste olema tasase ja libisemiskindla pinnakattega, läbipaistmatust materjalist ja profiililt täisnurkne. Libisemiskindlaks pinnakatteks loetakse näiteks loomult karedat pinda, nagu betoon, kivi või spetsiaalsed libisemiskindlad plaatmaterjalid. Kasutada võib ka spetsiaalse tekstuuriga katteid või libisemisvastast teipi.

Trepiastme läbipaistvuse käsitlemine on oluline peamiselt ohutuse, aga ka kasutusmugavuse seisukohalt. Läbipaistvad astmed võivad tekitada tajuhäireid, eriti halbades valgustingimustes, kuna trepi kasutaja ei pruugi tajuda, kus on trepi algus ja lõpp. Lisaks võivad läbipaistvad astmed tekitada psühholoogilist ebamugavustunnet ja hirmu kõrguse ees, mistõttu mõned inimesed ei saa läbipaistvat treppi kasutada. Samuti on läbipaistvad materjalid omadustelt libedamad kui tekstuurised või töödeldud pinnad. Teatud juhtudel võivad läbipaistvad trepiastmed põhjustada ka privaatsusprobleeme.

Täisnurkse profiili rõhutamine on samuti seotud turvalisusega. Täisnurkne aste eeldab, et astmel puuduvad eenduvad ninad ning trepiaste koosneb nii horisontaalsest kui ka vertikaalsest osast. Eenduv astmenina võib põhjustada kinganinaga selle taha takerdumist ning varvaslaua puudumisel võivad astmete vahelt läbi vajuda kepid või kargud. Ümara servaga astme puhul on jala toetuspunkt väiksem ning jalg võib astme peal kergemini libiseda, põhjustades kukkumist.

Lõikes 3 sätestatakse astme laiuse (sügavuse) ja kõrguse nõuded hoonesisesele ja kaetud (katustatud) hoonevälisele trepile. Sätte kohaselt peab astme laius olema vähemalt 270 mm ja kõrgus kuni 160 mm.

Hea tavana kinnistunud trepivalemi ($L + 2K = 60...64$ cm; $L - K > 12$ cm) kohaselt oleks soovituslik astme laius 160 mm kõrguse astme puhul mõnevõrra suurem (ligikaudu 310 mm), kuid arvestades mõju ehitismaksumusele (laiemad astmed eeldavad suuremaid trepikodasid), on jäädud määruses nr 28 sätestatud mõõtude juurde. Astme kõrgus üle 160 mm ei ole lubatud, kuna sellise trepi kasutamine võib lastele ja eakatele inimestele käia üle jõu või olla isegi ohtlik. Seega tuleb uute ehitiste puhul trepikodade projekteerimisel arvestada nimetatud piirväärtustega ning valida trepikoja mõõdud sellised, et nõuetele vastav trepp sinna ära mahub.

Lõikes 4 sätestatakse katmata välistrepi astme laius ja kõrgus. Sätte kohaselt peab katmata välistrepi aste olema vähemalt 400 mm lai ja kuni 130 mm kõrge. Kuna välistrepid võivad äärmuslikes ilmastikutingimustes (nt vihm, lumi, jää) olla libedamad, tagab laiem ja madalam aste parema tasakaalu ning aitab vältida libisemist ja kukkumist.

Lõikes 5 täpsustatakse keerdrepi astme laiuse nõudeid. Sätte kohaselt peab keerdrepi astme laius vastama lõigetes 3 ja 4 sätestatud miinimumnõuetele vähemalt astme keskosas. Kui keerdrepi laius ületab 1200 mm, tuleb nõutav astme laius tagada kuni 900 mm kaugusel astme siseservast.

Keerdrepid nõuavad ligipääsetavuse seisukohast suuremat tähelepanu, kuna nende siseserva pool muutuvad astmed kitsamaks. Seetõttu on mõistlik astme laiuse määramisel lähtuda inimese eeldatavast liikumisteedest ehk sammujoonest. Kitsama keerdrepi puhul asub sammujoon ligikaudu astme keskosas, samas kui laiema keerdrepi puhul nihkub see astme siseservast kaugemale. Säte aitab tagada trepi kasutusohutuse, täpsustades nõuded astme laiusele vastavalt eeldatavale liikumisteedele.

Lõikes 6 täpsustatakse taktiilse hoiatava tähistuse nõudeid ohutuse tagamiseks trepil. Selle kohaselt peab taktiilne tähistus paiknema 300–400 mm enne trepi tõusu algust ja lõppu, hoiatades nägemispuudega inimest varakult enne trepini jõudmist. Kui taktiilne tähistus paigaldada vahetult astmetõusu ette, ei pruugi nägemispuudega inimesele jääda piisavalt aega reageerimiseks, põhjustades sellega ohtlikke olukordi või traumadega lõppevaid õnnetusi. Kui kasutatakse kontrastset taktiilset tähistust, loetakse täidetuks § 5 lõike 4 visuaalse kontrastsuse nõue. Selle mõte on vältida olukorda, kus lisaks kontrastsele taktiilsusele on vaja esimene ja viimane aste tähistada ka kontrastse vöödiga.

Lõikes 7 täpsustatakse, et selles paragrahvis sätestatud nõudeid ei kohaldata korteris paiknevale trepile. Korterisiseste treppide puhul eeldatakse, et koduomanikul on õigus ise valida endale sobiv trepilahendus, arvestades nii sisekujunduslikke eelistusi kui ka isiklike vajadusi. Kuna trepi kasutajad on teadlikud trepi eripäradest, ei ole avalikus kasutuses olevate treppidega sarnaste nõuete kehtestamine siin põhjendatud.

Paragrahvis 11 sätestatakse trepi ja kaldtee käsipuu ning piirete nõuded.

Lõike 1 kohaselt peab käsipuu olema trepi või enam kui 5-protsendilise pikikaldega kaldtee mõlemal poolel ja selle kasutamine peab olema tagatud kogu pikkuses, sealhulgas trepi või kaldtee puhkemademel.

Säte ei luba käsipuud kasutada ainult ühel poolel, kuna üldjuhul tuleb trepil või kaldteel tagada liiklus mõlemas suunas. Samuti võib esineda olukordi, kus inimene ei saa (füüsilise puude tõttu) käsipuud kasutada, kui see asub ainult ühel poolel. Väga laiade treppide korral võib kaaluda käsipuu lisamist trepi keskeljele.

Ohutuse tagamiseks ei tohi käsipuu olla katkestusi ning käsipuu kasutamist ei tohi takistada kõrvalised esemed, näiteks trepile või puhkemademele asetatud lillepotid, mööbel vms. Katkestused on lubatud üksnes sellistel juhtudel, kui trepi või kaldtee puhkemademele jäävad näiteks ukсед.

Lõikes 2 täpsustatakse piirde nõudeid. Sätte kohaselt peab trepi ja enam kui 5-protsendilise pikikaldega kaldtee lahtises küljes olema kukkumist tõkestav piire, kui see on vajalik ohutuse tagamiseks. Piire tuleb paigaldada trepi või kaldtee lahtisesse külge juhul, kui eksisteerib oht, et inimene, näiteks laps, võib kukkuda üle ääre. Allakukkumise oht puudub, kui trepp või kaldtee ei paikne ümbritsevast pinnast kõrgemal. Ohutuse nõuetele vastavuse hindamisel tuleb lähtuda ehitusseadustikus sätestatud heast tavast, sealhulgas võib lähtuda standarditest või juhenditest.

Lõikes 3 sätestatakse, et piirde vertikaalsete pulkade vahekaugus võib olla kuni 110 mm. Nõue on seotud ohutusega ning takistab piirde pulkade vahelt kukkumist või pulkade vahele kinni jäämist.

Lõikes 4 sätestatakse, et kuni 5-protsendilise pikikaldega kaldtee avatud küljele peavad olema paigaldatud vähemalt 50 mm kõrgused äärised. Kuna väikese pikikaldega kaldteele ei pea paigaldama käsipuid, aitab ääris tagada, et lapsevankri, ratastooli või rulaatoriga ei oleks võimalik veereda üle serva. Optimaalseks heaks lahenduseks saab üldjuhul pidada äärhist, mille kõrgus on 50–70 mm. Ülemise serva kõrgust ei reguleerida, sest see võib vajaduse korral olla ka kõrgem.

Lõikes 5 sätestatakse, et käsipuu kõrgus kaldtee pinnast või astme esiservast mõõdetuna on 900 mm ning see asub seinast või piirdest vähemalt 45 mm kaugusel. Tegemist on üldlevinud standardkõrgusega täiskasvanud inimese jaoks. Normikohane ei ole käsipuu paigaldamine näiteks piirde kohale, kui sellega ületatakse käsipuu lubatud kõrgust. Samuti ei tohi käsipuu paikneda seinale liiga lähedal, mis võib takistada käsipuu kasutamist.

Lõikes 6 täpsustatakse, millisel juhul tuleb paigaldada madalamale kõrgusele dubleeriv käsipuu. Sätte kohaselt peab dubleeriv käsipuu paiknema 600–700 mm kõrgusel ning see on nõutav korterelamutes (välja arvatud korterites) ning meelahutus-, haridus-, tervishoiu- ja muudes avalikes hoonetes. Teistes ehitistes tuleb dubleeriv käsipuu paigaldada trepile või kaldteele, kui seda kasutatakse ligipääsuks ehitisele või ehitise osale, milles osutatakse teenust lastele, eakatele või puudega inimestele.

Dubleeriva käsipuuna mõeldakse käsipuud, mis paigutatakse lõikes 5 märgitud käsipuust 200–300 mm allapoole. Sätte mõte on tagada kõigile kasutajatele võrdsed võimalused ehitise kasutamiseks, kuid annab leevenduse nende ehitiste projekteerimisel, mida üldjuhul lapsed või eakad inimesed ei kasuta. Kui rajatud hoone puhul (näiteks rendipinna rajamisel) on teada, et ehitise funktsioon ja kasutajate ring võib tulevikus (korduvalt) muutuda, tuleks pigem eelistada dubleerivate käsipuude paigaldamist. See võimaldab multifunktsionaalsena projekteeritud

ehitise kasutusotstarvet hiljem kergemini muuta ega nõua hoone omanikult või rentnikult lisatöid või kõigi käsipuude väljavahetamist.

Lõige 7 seab tingimused käsipuu otste pikkusele ja vormistamisele. Sätte kohaselt peab käsipuu ulatuma mõlemas suunas üle kaldtee kaldeosa ning üle trepi esimese ja viimase astme tõusu üldjuhul vähemalt 200 mm.

Määruses nr 28 on käsipuude üleulatuseks kehtestatud 300–400 mm ning kuni 2015. aastani kehtis üleulatuse nõue 400–500 mm. Kuna liiga pikad käsipuud võivad olla pigem ohtlikud, kui need jäävad ette ristisuunalisele käiguteele, on eelnõus tehtud mööndusi käsipuu pikkuse kohta. Kui käsipuu aga lõpeb astmetõusu kohal, on trepi kasutamine ohtlik nii eakatele, lastele kui ka puudega inimestele, kes peavad saama käsipuust haarata enne trepile tõusmist või trepile laskumist. Kuigi sätte sõnastus on paindlik, sest kasutab sõna „üldjuhul“, see tähendab, et lühem võib käsipuu olla üksnes juhul, kui on kasutatud muid paindlikke lahendusi ohutuse tagamiseks, näiteks on käsipuu ots pööratud küljele, et see ei jääks ette evakuatsiooniteele. Uute hoonete trepilahenduste puhul tuleb näha ette piisav ruum käsipuudele.

Lõikes sätestatakse ka nõue, et käsipuu otsad peavad takerdumise vältimiseks olema ühendatud põranda, tugiposti, seina või teise käsipuuga. Oluline on välistada esileturritavad käsipuu otsad, mille taha võib takerduda nii riiete, käekottide või liikumist toetavate abivahenditega. Käsipuu otste ühendusvõimalusi on mitmeid ning sobiv lahendus tuleb valida vastavalt olukorrale. Kui määrus nr 28 näeb ette ainult võimaluse ühendada käsipuu ots põranda või teise käsipuuga, siis eelnõu lubab paindlikkust.

Lõikes 8 sätestatakse käsipuu profiilid ja mõõdud. Sätte kohaselt võib käsipuu olla ümara profiiliga, mille läbimõõt jääb vahemikku 30–40 mm, või ristkülikukujulise profiiliga, mille laius on 25–30 mm. Määruses nr 28 on ka nõue übermõõdule (120–180 mm), kuid uudsete sisekujunduslahenduste võimaldamiseks on sellisest piirangust loobutud. Profiilide mõõdud on valitud selle järgi, et iga kasutaja saaks käsipuust mugavalt kinni haarata.

Lõikes 9 täpsustatakse, et selles paragrahvis sätestatud nõuded ei kohaldu korteris paikneva trepi ja kaldtee käsipuule ning piirdele. Korterisiseste treppide puhul eeldatakse, et koduomanikul on õigus ise valida endale sobiv trepilahendus, arvestades nii sisekujunduslikke eelistusi kui ka isiklike vajadusi, sealhulgas käsipuude ja piirete osas. Kuna trepi kasutajad on teadlikud trepi eripäradest, ei ole avalikus kasutuses olevate treppidega sarnaste nõuete kehtestamine siin põhjendatud.

Paragrahvis 12 sätestatakse nõuded evakuatsioonitee kohta.

Lõikes 1 sätestatakse, et kõik määrusest tulenevad nõuded kehtivad ka evakuatsiooniteel paiknevale käiguteele, uksele, trepile, kaldteele ja käsipuule niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus muude õigusaktide nõuetega.

Järelevalves tuleb sageli ette, et evakuatsioonitreppide astmed on liiga kitsad, kõrged ja markeerimata, piirded ja käsipuud ei vasta nõuetele, koridorid on halvasti valgustatud jne. See teeb treppide kasutamise ohtlikuks väheste füüsiliste võimetega kasutajarühmadele, näiteks eakatele, lastele ja erivajadusega inimestele. Ligipääsetavad evakuatsiooniteed peavad võimaldama hoonest kiiresti ja ohutult hädaolukorras väljuda. Kui ukсед käivad raskelt või trepil puuduvad käsipuud, võivad need paanika tekkides viia soovimatute tagajärgedeni. Kui hoonetele on paigaldatud väliseid evakuatsioonitreppide, peavad ka need olema kergesti ligipääsetavad ja turvaliselt kasutatavad. Näiteks ei tohi nende leidmine ja kasutamine olla takistatud mööbli, lillepottide või muude uste ette kuhjatud asjadega.

Eelnõu tekst jätab võimaluse kohaldada määrust osas, mis ei ole vastuolus muude õigusaktide nõuetega. Selle all mõeldakse eelkõige tuleohutuse tagamise nõudeid, sh siseministri 30.03.2017. a määrusega nr 17 kehtestatud „Ehitisele esitatavad tuleohutusnõuded“²¹.

Lõikes 2 täpsustatakse nõudeid spetsiaalsele evakuatsiooniteele, mis on ette nähtud liikumis- või nägemispuudega inimesele. Sätte kohaselt peab sellise evakuatsioonitee tähistus vastama kasutajate vajadustele.

Eeldatakse, et liikumispuudega inimese evakuatsioonitee on tähistatud rahvusvahelise piktogrammiga, millel on kujutatud ratastooli. Abi on taktiilsetest korruseplaanidest, kuhu on kantud evakuatsioonitreppide asukohad, ja punktikirjas evakuatsioonijuhenditest hoone sissepääsul või infolaua läheduses.

Lõikes 3 pööratakse tähelepanu spetsiaalsetele abivahenditele, näiteks invatõstukitele või teisaldatavatele kaldteedele. Sätte kohaselt peavad need olema kergesti leitavad ja takistusteta kasutatavad. Sätte mõte on tagada, et ohuolukorras suudab inimene iseseisvalt kasutada evakuatsiooniks mõeldud invatõstukit või muud abivahendit, kui kõrvalist abi ei ole läheduses. Seetõttu peab tõstuki juhtpaneel või juhtimispuul asuma kättesaadaval kõrgusel ning tõstuk ei tohi olla lukustatud. Kui tõstukile pealeminekuks on nähtud ette tasandus, peab see paiksest asuma ettenähtud kohal. Nõuetekohane hooldus, näiteks regulaarne akude laadimine või juhtimispuuldi patareide vahetamine, aitab tagada seadme töökindluse ootamatuteks olukordadeks. Kui evakuatsiooniks on vaja kasutada teisaldatavat kaldteed või relse, peab nende paigaldamine olema ka instrueerimata jõukohane. Asjakohastel juhtudel tuleks lisada kergestimõistetavad juhendid, piktogrammide või viidad, mis lihtsustavad abivahendite leidmist ja kasutamist.

Paragrahvis 13 sätestatakse nõuded fonosüsteemi kohta.

Lõike 1 kohaselt peab elamu ja teenuse pakkumisega seotud hoone või rajatis, mille sissepääs on teenuse pakkumise ajal lukustatud, olema varustatud selle paragrahvi nõuetele vastava fonosüsteemiga. Nõue kohaldub seega kõigile määruse kohaldamisalasse jäävatele elamutele, aga ka kõigile teenuse osutamiseks seotud mitteamutele ja rajatistele. Sellised teenuseosutajad võivad olla näiteks õigus-, notari- või arhitektuuribürood, ilusalongid, perearstikeskused, aga ka lasteaiad või muud riigi või kohaliku omavalitsuse asutused, kus külastaja või klient peab sissepääsul võtma teenusepakkuja ühendust. Samuti kohaldub säte näiteks parklatele või muudele sarnastele rajatistele. Fonolukku ei nõuta, kui sissepääs ei ole teenuse osutamise ajal lukustatud (näiteks kaubanduskeskused, kauplused, terminalihooned, raamatukogud, muuseumid, vaba ligipääsuga parklad jne).

Lõige 2 sätestab, et fonoluku kasutamiskõrgus on 850–1200 mm. Kõrguse määramisel on arvestatud eelkõige lapse või ratastoolikasutaja vajadustega.

Lõike 3 kohaselt peab fonosüsteem olema varustatud kuulmislangusega inimesele sobiva heliedastussüsteemiga. Enamasti on selleks silmusvõimendi või muu samaväärne lahendus, mida on seletuskirjas käsitletud eespool. Samuti peab fonolukul olema nägemismeele abil tajutav teavitus (visuaalne väljund), mis annab teada kutsungi aktiveerimisest, kutsungi vastuvõtmisest ja ukse, värava või muu tõkke avanemisest. Visuaalsed signaalid on olulised kuulmispuudega inimesele.

Lõike 4 kohaselt tuleb fonoluku nupud varustada visuaalse ja punktikirjas infoga, kui ehitises pakutakse teenust. Visuaalse infona mõeldakse selle lõike kontekstis eelkõige kirjatähtedes

²¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022021013?leiaKehtiv>

teksti või numbreid, kuid nende asemel võib kasutada ka selgelt mõistetavaid sümboleid. Punktikirjas info on oluline pimedale inimesele, et ta suudaks leida üles õige nupu ega peaks vajutama nuppudele, mille adressaadis ta ei ole kindel.

Lõikes 5 sätestatakse, et lõige 4 ei kohaldu parkla sisse- ja väljapääsule, mis on korraldatud fonosüsteemi abil. Eeldatakse, et parkla fonosüsteem ei pea olema varustatud ka visuaalse ja punktikirjas infoga, vaid on ette nähtud eelkõige autojuhile kasutamiseks ühel kindlal eesmärgil.

3. PEATÜKK käsitleb hoonete ligipääsetavuse nõuded.

Paragrahvis 14 sätestatakse üldnõuded hoone kohta.

Lõikes 1 loetletakse nõuded, millele peab vastama vähemalt üks hoone avalikus kasutuses olevatest sissepääsudest, sealhulgas korterelamu iga trepikoja uks. Avalikus kasutuses sissepääsuna mõeldakse sissepääsu, mida saavad kasutada kõik inimesed. Need on näiteks kaubanduskeskuste või ametiasutuste sissepääsud, samuti kortermajade sissepääsud, mis on ühises kasutuses, sealhulgas ka kontrollitud ligipääsuga (näiteks fonolukuga varustatud) sissepääsud.

Mitteeluhoone puhul ei ole mõistlik nõuda kõigi sissepääsude puhul loetelus sisalduvate miinimumnõuete täitmist, kuid eeldatakse, et vähemalt üks peasissepääs peab allpool loetletud kriteeriumidele igal juhul vastama. Kortерelamu puhul ei piisa sellest, et nõuetele vastab üks sissepääs, vaid seal peab olema nõuetekohane sissepääs tagatud igasse trepikotta.

1. Sissepääs peab asuma maapinna tasandil või peab sinna viima astmeteta tõus kaldtee või muu samaväärse lahenduse abil. Sellega tagatakse hoonesse sissepääs näiteks lapsevankri, ratastooli ning ratastel reisikohvriga.

2. Sissepääsu ees peab olema vaba horisontaalne tasapind, mille mõõdud on vähemalt 1500 x 1500 mm. Tegemist on standardmõõduga, mis on eelnõus läbivalt kasutusel ning tagab piisava manööverdusvõimaluse igasugusele ratastoolile või lapsevankrile. Mõlemal juhul peab vältima olukorda, kus ratastool või lapsevanker jääb ette avanevale uksele.

3. Sissepääs peab olema ilmastikuolude eest kaitstud varikatuse või muu samaväärse lahendusega. Põhjendused on sarnased eelnõukohase määruse § 9 lõikes 4 sätestatuga: varikatus vähendab ohtu libeduse tekkeks, parandab kasutusmugavust ning välistab võimaluse, et katuselt võib kukkuda peale lund või jääd. Kuna on väga erinevaid sissepääsulahendusi, mis ei vaja varikatust (näiteks asub sissepääs kaetud sisehoovis või jääb sissepääsu kohale eenduv hooneosa), loetakse nõue täidetuks, kui lahendus täidab oma eesmärgi.

4. Tuulekoja pikkus peab avatud uste vahel olema vähemalt 1500 mm ja laius vähemalt 1200 mm. Kui ukсед avanevad tuulekoja poole, tuleb tuulekoja pikkust suurendada, et tagada piisav manööverdamisruum uste vahel lapsevankri või ratastooliga liikumisel. Üldjuhul ei eeldata, et tuulekojas peab saama ümber pöörata, seetõttu on tuulekoja lubatud minimaalne laius 1200 mm, mitte 1500 mm.

5. Jalarest ei tohi takistada liikumist ega liikumisabivahendi kasutamist. See aitab tagada, et jalaresti avade vahelt ei vajuks läbi liikumisabivahendid (näiteks kepid ja kargud) ega abivahendite (ratastoolid, rulaatorid, lapsevankrid vms) rattad. Nõue kehtib ka jalaresti harjaste kohta, mis vale paigalduse korral võivad liikumist takistada. Nõue ei kehti porimattide või porivaipade kasutamisele (kuna need ei ole statsionaarselt ehitisse paigaldatud).

Lõike 2 kohaselt peab hoone sissepääsu ja avalikus kasutuses oleva siseruumi valgustus tagama hoone kasutamise ohutuse. Määruse nr 28 kohaselt peab avalikult kasutatava ruumi valgustus vastama puudega inimese erivajadusele. Nõue loeti täidetuks, kui valgustus vastas standardi EVS-EN 12464-1²² või samaväärsetele nõuetele. Viidatud standard sätestab valgustusnõuded

²² EVS-EN 12464-1:2021 Valgus ja valgustus. Töökohavalgustus. Osa 1: Sisetöökohad.

sisetöökohtadel, lähtudes normaalse või normaalseks korrigeeritud nägemisvõimega inimeste nägemismugavusest ja nägemistöö sooritamiskiisist. Määruse nr 28 sõnastus enam ei täpsustanud, viidates vaid seletuskirjas normi adressaatide sellekohasele huvile ja erivajadusi käsitlevate nõuete tervikliku edastamise eesmärgile.

On mõistetav, et detailsete valgustusparameetrite sissetoomine ka eelnõukohasesse määrusesse ei ole mõistlik ega proportsionaalne. Seetõttu sõnastab eelnõu põhimõtte, mida valgustuse valikul järgida. Puudega inimese erivajaduse rõhutamine asemel lähtutakse sätte sõnastuses eesmärgist, et ruum peab olema kõigi jaoks ohutu.

Lisaks üldise turvalise kasutamise põhimõtte järgimisele on hea valgustus vajalik eakatele ja vaegnägijatele. Õige valgustus aitab esile tuua kontraste, ära tunda takistusi ja paremini tajuda ümbritsevat keskkonda. See omakorda võimaldab nägemispuudega inimesel enamikes situatsioonides iseseisvalt hakkama saada. Täpsemad nõuded valgustusele on seatud ehitus- või tervisekaitsevaldkonda reguleerivates õigusaktides ja standardites.

Lõikes 3 sätestatakse uus ja väga oluline põhimõte, mille kohaselt eelnõukohase määruse kohaldamisalasse jääva uue püstitatava elamu korteritest vähemalt 10 protsenti, kuid mitte vähem kui üks korter, peavad vastama selles lõikes loetletud tingimustele.

Sätte aluseks on ligipääsetavuse rakerühma lõpparuandes esitatud ettepanek, mille kohaselt peab kortermaja korteritest 10 protsenti olema kasutatav või kohandatav erivajadusega inimese liikumiseks. Sätte abil tuuakse aja jooksul kinnisvaraturule arvestatav hulk uusi kortereid, mis on kerge vaevaga ligipääsetavaks kohandatavad. Ostjad saavad uut korterit otsides võimaluse valida planeeringu, mis vastab kõige paremini nende füüsilistele võimetele või tulevikuvajadustele. Ligipääsetavate korterite puhul on peamine arenduskulu seotud suurema WC ja vannitoa ehitamise vajadusega. Ülejäänud korteri planeeringus tuleb arvestada piisava manööverdusruumiga, mis tingimata ei eelda suurema ruumi vajadust võrreldes mitteligipääsetava korteriga. Ühest küljest parandab selline nõue eakate ja erivajadusega inimeste elukvaliteeti, teisest küljest võib eeldada, et selliseid kortereid hindavad ka suured pered ja teised avarust väärtustavad koduomanikud.

Eeldatakse, et korter on sobiv liikumise erivajadusega inimesele, kui see täidab järgmised tingimused:

1. korteri elu-, töö- ja magamistoas, köögis ning vähemalt ühes pesemis- ja tualettruumis peab olema tagatud vaba pöörde läbimõõt vähemalt 1500 mm. Säte aitab tagada, et eluruumides on võimalik liigelda nii tavalise kui ka elektrilise ratastooliga, vajaduse korral ka lapsevankri või -käruka. Säte kohaldub vähemalt ühele pesemisruumile ja vähemalt ühele tualettruumile (või vähemalt ühele pesemisvõimalusega tualettruumile), kuid ei reguleeri nende ruumide põrandapinda;

2. pesu- ja tualettruumide tehnosüsteemide paigutus peab tagama, et ruum oleks kergesti muudetav ligipääsetavaks kasutaja individuaalsete vajaduste järgi. Säte peab silmas eelkõige võimalust vahetada välja tualetis paiknev tavapott invapoti vastu või paigaldada sellele käetoed, paigaldada pesuruumi seinale käsipuud ja dušiiste või teha muid vajalikke kohandusi, mis vastavad kasutaja individuaalsetele erivajadustele. Eelduseks on, et tualetipoti, kraanikausi või muu sanitaartechnika või inventari asukohta valikul ning torude paigutamisel on projektis arvestatud võimalusega, et sanitaartechnikat saab kergesti välja vahetada sobivama vastu. Näiteks ei tohi WC-püstak asuda seinale liiga lähedal või kraanikausi asukoht takistada ratastooli või rulaatori kasutamist, kui selline vajadus tekib. Kõiki ümberkorraldusi peaks saama teha mõistlike kulutustega ega tohiks eeldada ukse asukohta muutmist, põrandate ja seinte avamist, torustike ümberpaigutamist või muid sarnaseid töid;

3. korteri juurde kuuluvatesse abiruumidesse, samuti korteri juurde kuuluvale rõdule, lodžale või terrassile peab olema tagatud võimalus paigaldada uksepaku tasandus või kaldtee. Määrus ei eelda, et tasandused ja kaldteed on paigaldanud arendaja enne korteri üleandmist, kuid projekteeritud lahendus peab looma eeltingimused kõigiks kohandusteks, kui korteri omanik soovib need kasutusele võtta;

4. korteri sisekoridoride laius peab olema vähemalt 1000 mm. Tegemist on nõudega, millega tagatakse minimaalne ruumi laius liikumise abivahendite kasutajatele.

Lõikes 4 täpsustatakse, et kui hoones puudub lift või muu samaväärne lahendus, peavad lõikes 3 nimetatud korterid paiknema hoone esimesel korrusel. Majandus- ja taristuministri 02.07.2015.a määruse nr 85 „Eluruumile esitatavad nõuded“²³ § 3 lõike 4 kohaselt peab püstitatavas ehitises eluruumi ja hoonesse sissepääsu vahel olema tagatud ühendus lifti abil, kui eluruum asub hoonesse sissepääsuga võrreldes neljandal korrusel või kõrgemal. Selle sättega on juba kõigis uutest enam kui kolme korrusega elamutes ligipääs ülemistele korrustele tagatud. Kolme korrusega kortermajas, kus lifti nõuet määrus nr 85 (eluruumile esitatavad nõuded) ei sea, on võimalik tagada ligipääsetavus kuni 33% ulatuses (esimesel korrusel), kahe korrusega kortermajas juba kuni 50% ulatuses. Seega on igal juhul võimalik saavutada eelnõukohase määruse lõikes 4 esitatud nõue kavandada ligipääsetavuse nõuetele vastavaks 10 protsenti korteritest.

Paragrahvis 15 sätestatakse nõuded hoonesisese liikumistee kohta.

Lõike 1 kohaselt peab hoonesisene avalikult kasutatav liikumistee vastama kahele tingimusele:

1) liikumistee peab olema tasase ja mittelibiseva pinnakattega. Pinnakate, näiteks parkett, linoleum või põrandaplaat, ei tohi olla libe ega olla paigaldatud ebaühtlaste vahedega või paikneda ebaühtlasel kõrgusel. Ka siseviimistluse valimisel võiks arvestada, et avalikult kasutatava liikumistee omadused ei säili näiteks pinna katmisel libisevate väikeste vaipadega, kuna seetõttu võib kaduda normis sätestatud ohutu liikumise tagamise põhimõte. Elamu puhul on avalikult kasutatavad kõik liikumisteed, mis on avalikus kasutuses, mitte ainult need, mis on seotud määruse § 14 lõikes 3 käsitletud korterite ligipääsetavusega, kuna avalikus kasutuses olevatel liikumisteedel võivad liikuda kõik inimesed, sealhulgas erivajadusega inimesed;

2) kui mitteelamutes osutatakse teenust, peab üldalal paiknev liikumistee olema tähistatud enam kui ühe meele abil tajutavate juhtteede, suunaviitade või teabega. Säte toob üldpõhimõtte liikumisteede tähistamise kohta.

Sageli on hoonetes maha märgitud juhtteed, mis aitavad kasutajatel kergemini leida üles nende jaoks vajalikud sihtpunktid. Taktiilsed ehk põrandapinnast kõrgemad juhtteed võimaldavad ka nägemispuudega inimestel turvaliselt ja mugavalt hoones liikuda. Taktiilsed juhtteed koosnevad suunavatest ja hoiatavatest tähistustest, mis aitavad suunata kasutajaid vajalikesse sihtpunktidesse või hoiatada võimalikest ohtudest või tähelepanu nõudvatest takistustest. Täpsem kirjeldus taktiilsete juhtteede kohta on eelnõukohase määruse § 4 lõike 1 selgituse juures.

Lisaks juhtteedele on põhjendatud suunaviitade ja muu kasutajatele suunatud olulise teabe taktiilne, visuaalne või heliline esitamine. Punktkirjas info võib paigutada ukselinkide lähedusse, korruseplaanide juurde, liftidesse või muudesse paikadesse, millele pääseb kergesti ligi. Kui osa infot esitatakse heliliselt, peab see kurtide või kuulmislangusega inimeste jaoks olema dubleeritud visuaalselt. Teenusepakkujatel on kõigist nendest võimalustest mõistlik teavitada näiteks asutuse kodulehel olevas ligipääsetavuse inforubriigis.

²³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/103072015034?leiaKehtiv>.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui mitteelamu eri korrustel või eri tasapindadel asuvad avalikult kasutatavad ruumid on omavahel funktsionaalselt seotud hoonesisese ühendustee kaudu, peab nende ruumide vahel olema liikumisabivahendi kasutajale tagatud takistusteta ühendus lifti, invatõstuki, kaldtee või muu samaväärse lahenduse abil.

Tegemist on määrusest nr 28 üle toodud sättega, mis järgib universaalse disaini ja võrdsete võimaluste põhimõtteid ning teenib laia kasutajaskonna huve. Sätte eesmärk on tagada kõigile jõukohane liikumine nende ruumide vahel, mis on olemuslikult ja funktsioonilt seotud. Sellised on näiteks mitmel korrusel paiknevad kaubanduskeskused, koolid, kultuuriasutused, perearstikeskused, haiglad või muud sarnased hooned, kus kaubanduspinnad või teenused on jagatud mitme korruse vahel ning hoone kasutamise otstarve eeldab, et teenuseid tarbitakse ühtse komplektina.

Kõnealune nõue ei tähenda tingimata lifti paigaldamist, kuna ligipääsetavust saab tagada ka alternatiivsete lahendustega, näiteks invatõstuki, kaldtee, travellaatori või muu samaväärse meetme abil, mis on sageli soodsam, kui on lift paigaldamine ehitisse.

Sättest on jäetud välja nõuded platvormlifti (sätte mõttes invatõstuki) kandevõimele ja mõõtudele, mis määruses nr 28 on paigutatud hoonesisese liikumistee paragrahvi. Invatõstuki kandevõime on eelnõu kohaselt sätestatud eelnõukohase määruse § 8 lõikes 8, mille kohaselt peab selle kandevõime olema vähemalt 300 kg.

Paragrahvis 16 sätestatakse nõuded ukse ja selle avanemise kohta.

Määruses nr 28 on nõuded uksele ja nõuded ukse avanemisele esitatud eraldi paragrahvides. Eelnõus on need koondatud ühte paragrahvi, kuna uksele ja selle avanemisele seatud nõuded on tihedalt põimunud. Nõuded täisklaasukse tähistamisele on esitatud määruse § 5 lõikes 2. Evakuatsiooniteele jääva ukse nõudeid on täiendavalt käsitletud §-i 12 lõike 1 selgituste juures.

Lõikes 1 sätestatakse üldine põhimõte, mille kohaselt hoone, sealhulgas kortermaja iga trepikoja, sissepääsu ja avalikult kasutatavale liikumisteele jääv ning korterelamu korteri sisene uks peab vastama selles paragrahvis sätestatud nõuetele.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui hoonel on pöörduks, peab selle vahetus läheduses paiknema nõuetele vastav kõrvaluks.

Sätte mõte on tagada ligipääs kõigile kasutajatele, sealhulgas lapsevankri või ratastooliga liikujale või muu abivahendi kasutajale, kellel võib pöördukse läbimine olla problemaatiline või võimatu.

Lõige 3 sätestab nõude ukse, välja arvatud sissepääsuuks, ees olevale vabale horisontaalsele pinnale. Sätte kohaselt peab ukse ees olema horisontaalne vaba pind vähemalt ukse laiuses ja pikkusega 1500 mm alates uksest.

Nõue on seotud ohutusega ning võimaldab liikumise abivahendi, sealhulgas ratastooli kasutajal takistusteta manööverdada. 1500 mm pikkune vahemaa on sätestatud eelnõus ja eri standardites, minimaalne laius aga vastab ukse enda laiusele.

Määruse paragrahvi 14 lõike 1 punkt 2 reguleerib sissepääsu ukse esist ruumi ja seega lõige 3 sellele ei kohaldu. Sissepääsuukse esine ruum peab olema laiem, sest see on vajalik manööverdamiseks, näiteks kui on vaja kasutada fonlukku.

Lõige 4 täpsustab lävepaku kõrgust. Lävepaku kõrgus võib olla kuni 25 mm. Säte ei kohaldu rõdu, lodža või terrassi ukse lävepakule. Erandi tegemise vajadus on enamasti seotud

arhitektuurse lahendusega, kuna kõrgem lävepakk võib olla paigaldatud näiteks lumesulamisevee tõrjumiseks. Sellisel juhul peab olema võimalus tagada ligipääs tasanduse või kaldtee abil. Probleem on sagedasem korterite puhul, mis paiknevad soklikorruse kohal, kuna soklikorral tuleb näha ette piisav ruum seal paiknevatele kommunikatsioonidele ja tagada energiatõhusad soojustuslahendused köetava ja kütmata hooneosade vahel. Seetõttu on soklikorruse kohal paikneva rõdu, lodža või terrassi põrand tõstetud toapõranda tasapinnast sageli kuni paarkümmend sentimeetrit kõrgemale, et soojustuskihid ära mahuksid. Eri lahendused muudavad ehitushinna kallimaks ning teatud puhkudel on kuluefektiivsem leida võimalused tasanduse paigaldamiseks.

Lõike 5 kohaselt peab ukse valgusava laius olema hoone välisuksel, korteri välisuksel ja avalikult kasutatava ala liikumisteele jääval uksele vähemalt 900 millimeetrit ning muul uksele vähemalt 800 millimeetrit. Nõue ei kehti korteris paikneva leiliruumi uksele. Ukse valgusava kõrgus peab olema vähemalt 2000 mm.

Avalikult kasutatava ala liikumistena mõeldakse eelnõus koridore ja muid käiguteid, mida kasutatakse avalikus ruumis või hoone avalikult kasutataval alal ühest kohast teise liikumiseks. Ukse valgusava laius 900 mm tagab sujuva liikumise erinevaid abivahendeid kasutades.

Valgusava laius 800 mm on minimaalne mõõt, mis tagab läbipääsu ratastooliga. Uutes hoonetes ei tohi ukse valgusava (peale korteri leiliruumi ukse valgusava) jääda alla 800 mm. Ehituspraktika käigus on ukseava standardkõrguseks kujunenud enamasti 2100 mm. Mõõt on laialdaselt kasutusel elamutes ja avalikes hoonetes ning tagab piisava kõrguse erinevate uksetüüpide paigaldamiseks.

Majandus- ja taristuministri 2. juuli 2015. a määruse nr 85 „Eluruumile esitatavad nõuded“²⁴ § 3 lõige 2 sätestab samuti uste valgusava vähimad mõõtmed, mis on väiksemad eelnõus sätestatud mõõtmetest. Määruse nr 85 nõuded kehtivad kõigile eluruumidele – lisaks kolme või enama korteriga elamule ka üksikelamule, ridaelamule või kaksikelamu sektsioonile, kahe korteriga elamule. Eelnõukohase määruse nõuded kohalduvad kolme või enama korteriga elamule, hoolekandeesutuse hoonele ja ühiselamule. Seega kõnealuste määruste reguleerimisala ei kattu.

Mõlemad määrused kehtestavad vähimad mõõtmed ukse valgusavale. Seetõttu ei ole määruse nr 85 nõuded ukseava suurusele vastuolus eelnõu nõuetega. Määrus nr 85 kehtestab ukseava vähimad nõuded, seega on üksikelamus, ridaelamus ja kaksikelamu sektsioonis alati võimalik teha ka suurem, eelnõu nõuetega kooskõlas olev ukseava. Kortermaja puhul tuleb järgida eelnõukohase määruse nõudeid. Seetõttu ei ole majandus- ja taristuministri 2. juuli 2015. a määrust nr 85 „Eluruumile esitatavad nõuded“ vaja muuta.

Lõige 6 sätestab, et juhul, kui uks avaneb kasutaja poole, peab ukse lingipoolne ukse serv paiknema ristuvast seinast vähemalt 600 mm kaugusel. Sätte mõte on tagada, et ust saab enda poole avada ratastoolist nii, et kasutaja ei jää ise uksele ette. Kui ukse lingipoolne serv jääb ristuvale seinale liiga lähedale, ei ole ratastoolil piisavalt ruumi avanema ukse ja seina vahel. Kui uks avaneb kasutajast eemale, ei ole kasutaja seisukohalt oluline, kui kaugel ukse link ristuvast seinast paikneb.

Lõikes 7 sätestatakse, et uks peab avanema vähemalt 90 kraadi. See tagab, et ukseava saab läbida lapsevankri ja enamiku liikumisabivahenditega, samuti saab ukseavast läbi toimetada muid suuremõõtmelisi esemeid.

²⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/103072015034?leiaKehtiv>.

Lõikes 8 sätestatakse, et uks peab avanema ja sulguma maksimaalselt 25 njuutoni (N) suuruse jõu avaldamisel, kui tuleohutuspaigaldise toimimiseks ei ole määratud teisiti, või automaatselt. Säte tagab, et ust on võimalik avada ka vähese füüsilise võimega inimestel, näiteks lastel, eakatel või erivajadusega inimestel. 25 njuutonit vastab ligikaudu 2,55 kg suurusele jõule ehk ukse avamiseks ja sulgemiseks vajalik jõud ei tohiks olla suurem, kui on näiteks *ca* 2,5 kg raskuse eseme maast üles tõstmine.

Erijuhtudel on kooskõlas tuleohutusnõuetega võimaldatud suurema jõu (kuni 100 N) rakendamine. Näiteks võib teatud hoonetes olla suitsueemaldusel kasutusel lahendusviis 3, mille kohaselt ei tohi ukse avamiseks rakendatav jõud olla suurem kui 100 N. Suitsueemalduse lahendusviis 3 tähendab seda, et tulekahjus tekkiva suitsu ja kuumuse eemaldamine hoonest toimub väljatõmbeventilaatori(te)ga või tekitades ventilaatori(te)ga ülerõhku ruumides, kuhu soovitakse suitsu levimist takistada. Suitsueemalduse juures uste avamise jõud < 100 N tuleneb Euroopa standardist EN 12101-13:2022. Selle piirmäära sisse tuleb arvestada lisaks suitsueemaldamise rõhuvahedele ka uste sulgurseadmete poolt rakenduvat jõudu, mis sõltub avatava ukse omadustest (laius, kaal jne). Kõigis muudes olukordades tuleb ukсед seadistada nii, et need oleksid kergelt avanevad või töötaksid automaatselt. Välistada tuleb olukord, kus vale seadistuse tõttu võivad raskesti avanevad ukсед takistada evakuaatsiooni ning kujuneda reaalseks ohuks füüsiliselt nõrgemate inimeste elule ja tervisele.

Lõikes 9 sätestatakse automaatselt avaneva ukse lahtioleku aeg. Sätte kohaselt peab aeg olema piisav ukseava ohutuks läbimiseks. Säte aitab tagada, et füüsiliselt nõrgem inimene, liikumisabivahendi kasutaja või nägemispuudega inimene saab temale sobivas tempos ukseava ohutult läbida. Kasutada võib liikumisandureid ja muid tehnilisi lahendusi, mis ei luba ukse sulguda enne, kui kasutaja on selle turvaliselt läbinud. Eesmärk on välistada võimalus, et keegi võib sulguva ukse vahele kinni jääda.

Lõikes 10 sätestatakse, et automaatselt liikumisteele avaneva ukse ees maapinnal peab olema taktiilne ja visuaalselt selgesti tajutav tähis ukse liikumistee ulatuses.

Üldjuhul avanevad automaatsed ukсед külgedele, kuid olemasolevate hoonete ümberehitamisel võib kohata lahendusi, kus ukсед avanevad käiguteele, näiteks kitsastes koridorides, kus ukse kõrval puudub vajalik vaba ruum, nagu on sätestatud lõikes 6. Säte on mõeldud eeskätt pimedate inimese ja vaegnägija hoiatamiseks liikumisteele avaneva ukse eest, kui on oht selle teele ette jääda. Samuti suunab visuaalne tähis kõiki teisi kasutajaid ettevaatusele.

Lõikes 11 tuuakse üldine põhimõte automaatselt avaneva ukse lüliti või kaardilugeja paigutuse kohta. Sätte kohaselt tuleb ukse lülitid ja kaardilugejad paigutada nii, et inimene ei jääks lülitit või kaardilugejat kasutades ette avanevale uksele.

Seadmed peaksid paiknema uksest sellisel kaugusel, et kasutajal oleks mugav ja ohutu neid kasutada. Nõuded paigalduskõrgusele on § 7 lõikes 2, mille kohaselt peab sellise seadme minimaalne kasutuskõrgus olema 850 ja maksimaalne kasutuskõrgus 1200 mm.

Paragrahvis 17 sätestatakse nõuded avaliku ürituse toimumispaigana kasutatava ruumi sisustuse ja seadmete kohta

Lõikes 1 antakse eelnõu tähenduses sisu avaliku ürituse toimumispaiga mõistele. Avaliku ürituse toimumispaigana käsitatakse eelnõukohase määruse tähenduses ruumi, mis on mõeldud avalikeks kogunemisteks, sündmuste korraldamiseks, teenuste tarbimiseks kultuuri- või spordivaldkonnas või muul sarnasel eesmärgil.

Määruses nr 28 on avaliku ürituse toimumispaiga nõuded paragrahvis, mis käsitleb avalikult kasutatava ruumi sisustuse ja seadmete nõudeid. Kuna avaliku ürituse toimumispaiga mõiste oli määruse tekstis jäänud täpsemalt sisustamata, esines järelevalves olukordi, kus vaidlevad osalised andsid asjadele erinevaid tõlgendusi.

Avaliku ürituse toimumispaigad on eelnõukohase määruse tähenduses ka kino-, teatri-, kontserdi ja konverentsisaalid, spordisaalid ja muud ruumid, kus korraldatakse avalikke üritusi. Sätte ei puuduta ruume, kus toimuvad kinnised, suletud liikmeskonnaga üritused (näiteks mittetulundusühingu kinnine üritus, millest võtavad osa ainult ühingu liikmed). Kui üritusele saab soetada pileti või on üritusele loodud muul moel vaba või vabalt taotletav juurdepääs (sealhulgas püsikliendi staatuse omandamise kaudu), loetakse selle toimumispaika avaliku ürituse toimumispaigaks.

Lõikes 2 sätestatakse, et avaliku ürituse toimumispaiga ruumi akustika planeerimisel tuleb üldjuhul arvestada kuulmislangusega inimeste erivajadustega. Kasutada tuleb tehnoloogiat ja materjale, mis aitavad vähendada kaja.

Võrreldes määrusega nr 28 on eelnõu sõnastust muudetud. Esimeses lauses sõnastatakse üldine põhimõte, milles viidatakse kuulmislangusega inimeste erivajadustele, mis ei puuduta ainult abiseadmete kasutajaid, vaid kõiki, kelle kuulmisvõime on kõrge ea või läbipõetud haiguse tõttu langenud. Kui ruumis on kaja või üleliigne mürafoon, ei suuda kuulmislangusega inimesed helisid üksteisest eristada. Seetõttu tuleb sobiliku akustika tagamiseks kasutada materjale või tehnoloogiaid, mis aitavad vähendada kaja.

Sättes on kasutatud sõna „üldjuhul“ põhjusel, et teatud oludes, näiteks kirikutes, võib kaja olla taotluslik, kuna see aitab luua soovitud atmosfääri, tugevdada esituse mõju ning rõhutada kõne ja muusika emotsionaalset väärtust. Klassikalise muusika või koorilaulu puhul võib kaja anda helile sügavuse, kirikuteenistustel aitab kaja suurendada sõnade või laulu pühalikkust ja on vajalik osa tseremooniast. Seetõttu tuleb akustika planeerimisel võtta aluseks ruumi kasutamise peamised eesmärgid.

Lõikes 3 sätestatakse nõuded avaliku ürituse toimumispaiga ruumi ratastoolikohtadele. Sätte kohaselt peab avalike ürituste toimumispaiga ruumis olema tagatud vähemalt kaks ratastoolikohta kuni 60 istekoha kohta ja iga järgneva 60 istekoha kohta üks lisaratastoolikoht. Ratastoolikoha mõõdud on vähemalt 900 x 1200 mm ühe koha kohta.

Sätte peamine eesmärk on tagada võrdne kohtlemine ratastoolikasutajatele, tagades neile võimalus avalike ürituste külastamiseks. Võrreldes määrusega nr 28 on sättest jäetud välja nõuded ligipääsetavate vaajatakohtade kontrastse tähistamise ja abistajaistmete paigaldamise kohta, kuna suur osa ratastoolikasutajad ei vaja neid.

Lõikes 4 sätestatakse täpsemad nõuded ratastoolikohtade paiknemisele ruumis. Sätte kohaselt peavad ratastoolikohad paiknema ruumi eri piirkondades. Kui ruum jaguneb eri tasandite vahel, tuleb vaatajakohad tagada vähemalt kahel tasandil. Sätte mõte on luua ratastoolikasutajale teistega võrdsed võimalused istumiskoha valikul – on inimesi, kes eelistavad vaadata ekraani või etendust kaugemalt, ja on inimesi, kes eelistavad istuda lavale lähemal, näiteks vähenenud nägemisteravuse tõttu.

Lõike 5 kohaselt ei pea lõigetes 3 ja 4 sätestatud nõudeid järgima, kui vaatajakohad ei ole kohtkindlalt fikseeritud. Tegemist on uue sättega, mis jätab vabaduse ratastoolikoha valikul, kui kohti saab ruumis vabalt valida ja soovi korral ümber paigutada. Kui on tegemist teisaldamiseks mitesobivate istmetega, ei saa seda sätet kohaldada.

Lõikes 6 sätestatakse nõuded helivõimenduse kasutamise kohta avaliku ürituse toimumispaiga ruumis. Sätte kohaselt peab edastatav heli olema dubleeritud kuulmislangusega inimeste vajadusi arvestava heliedastussüsteemiga, kui kasutatakse helivõimendust. Samuti täpsustab säte, et sellise helivõimendussüsteemi olemasolu tuleb ruumi sissepääsu juures tähistada piktogrammiga. Piktogramm aitab kuulmislangusega inimestel tuvastada, kas ruumis on olemas vajalikud tehnilised vahendid, mis võimaldavad neil üritust täisväärtuslikult jälgida.

Säte võtab arvesse, et mõnes avaliku ürituse toimumispaiga ruumis või ürituse iseloomu tõttu ei ole helivõimendust võimalik tagada. Sellisel juhul ei pruugi ka kuulmislangusega inimestele mõeldud heliedastussüsteemi kasutamine olla võimalik.

Mõnikord võib võimendatud heli kõlada moonutatult. Ilma lisameetmeteta, nagu silmusvõimendid või FM-süsteemid, võib võimendatud heli kaotada selguse, isegi kui isikul on kuuldeaparaat. Kirjeldatud süsteemid võimaldavad suunata heli otse kuuldeaparaati või kõrvaklappidesse, tagades edastatava info selguse ja vähendades taustamüra mõju. Kuuldeaparaadid ühilduvad eri tootjate heliedastussüsteemidega, mistõttu on need lahendused universaalsed vaegkuuljate jaoks. Kui lisada silmusvõimendi süsteemile sellega ühilduv kommunikaator, saavad kõrvaklappide abil kasutada süsteemi pakutavaid võimalusi ka teised inimesed. Lisainfot silmusvõimendi kohta leiab § 7 lõike 5 selgitustest.

Paragrahvis 18 sätestatakse nõuded avalikuks kasutuseks mõeldud ligipääsetava tualettruumi kohta.

Ligipääsetav tualettruum on vajalik eelkõige liikumispuudega inimestele, kuid seda on mugav kasutada ka nägemispuudega inimesel, kuna enamasti on sellised tualetid standardse paigutuse ja ruumikujuga. Sätted on toodud üle määrusest nr 28, kuid neid on ajakohastatud ja täiendatud. Kuna tualettruumi ligipääsetavuse kohta on küllalt palju spetsiifilisi nõudeid, on tegemist mahuka paragrahviga. Nõuded ei kohaldu teisaldatavatele tualettidele (toodetele, mis ei ole ehitised), samuti tavakasutajale mõeldud tualettruumidele. Avalikus kasutuses ei ole näiteks restorani personalile mõeldud tualettruumid või esmatasandi haridusasutuste (lasteaedade) rühmaruumides paiknevad lastele mõeldud tualettruumid. Kui tualettruum asub kohas, kuhu pääseb avalikuks kasutuseks mõeldud alalt, peavad ligipääsetavusnõuded olema neis täidetud. Sanitaartechnika visuaalse eristatavuse nõuded on esitatud määruse § 5 lõikes 3.

Lõikes 1 sõnastatakse üldine põhimõte, et hoones, kus on avalikuks kasutamiseks määratud tualettruum või tualettruumid, peab vähemalt üks neist vastama paragrahvis 18 nimetatud ligipääsetavusnõuetele. Nõuet ei rakendata § 3 lõikes 5 sätestatud erandile (alla 60 m² ehitisealuse pinnaga hoonetele).

Seega näeb säte ette, et kui hoones on avalikus kasutuses tualettruume, peab mõni neist olema ligipääsetav. Kui ruumi on vähe, võib rajada ainult ühe tualettruumi, mis on ühtlasi ka ligipääsetav. Võrreldes seniste nõuetega on tehtud erand hoonetele, mille ehitisealune pind on alla 60 m² (selgitus on erandi juures). Normi kohaselt tuleb rajada vähemalt üks normidele vastav tualettruum, küll aga ei ole reguleeritud maksimaalne arv, sest täpne vajadus võib sõltuda konkreetsest ehitisest (suurus, kasutajate arv ja profiil).

Lõikes 2 sätestatakse nõuded ratastooli jaoks vajaliku liikumisruumi kohta. Säte ütleb, et tualettruumis tuleb tagada ratastooli jaoks vaba horisontaalne liikumisruum läbimõõduga vähemalt 1500 mm, arvestades mööbli ja seadmete paigutust, ning vaba ruumi laius üldjuhul mõlemal pool potti vähemalt 900 mm.

Määruses nr 28 on tualettruumi vähimad mõõdud 2,2 x 2,5 meetrit (kokku 5,5 m²), mida eelnõus nii täpselt enam ei reguleerita. Lähtutud on põhimõttest, et tagada tuleb ratastooli jaoks vajalik vaba pöörde läbimõõt. Selle liikumisruumi sisse ei tohi paigutada ühtegi eset, näiteks kraanikaussi, prügikasti või mähkimislauda, mis võib takistada ratastooliga manööverdamist. Täpsustatud on sõnastust, mille kohaselt peab vajalik manööverdusruum 900 mm olema mõlemal pool potti. See võimaldab potile läheneda ühest või teisest küljest, sõltuvalt ratastooli spetsifikatsioonist või kasutaja mugavusest.

Lõikes 3 täpsustatakse, et kui vaba ruumi laius 900 mm on tagatud ainult ühel pool WC-potti, peab samas hoones paiknema mõistlikus kauguses teine erivajadusega inimese tualettruum, kus on ligipääs WC-potile tagatud teisest küljest.

Määruses nr 28 sellesisuline leevendus puudub, kuid aastatel 2003–2015 kehtinud määruses nr 14 oli selline võimalus sätestatud. Eelnõu koostajate hinnangul on paindlikkuse taaslubamine põhjendatud, võimaldades paigutada invatualette ka piiratud ruumiressursiga aladele, tingimusel et läheduses paikneb peegelpildis planeeringuga invatualett. Asjakohane on see ehitiste puhul, kus ruumiprogramm või muud tegurid seavad võimalustele omad piirangud.

Lõikes 4 sätestatakse ligipäasetava tualettruumi tähistamise nõuded. Sätte kohaselt peab tualettruumi ukse välisküljel 1400–1600 mm kõrgusel olema taktiline ja ukse värvitoonist tajutavalt eristuv piktogramm.

Nõue tuleb vajadusest ühtlustada tähistuse paigutust eelkõige vaegnägijate ja pimedate erivajadusi silmas pidades. Kui tähistuse paigutusel selged kokkulepped puuduvad, ei suuda pime inimene teha kompimismeele abil kindlaks, millise ukse taha ta on jõudnud. Vaegnägija aga ei pruugi märgata piktogrammi, mis ei ole piisavalt pilkupüüdev. Kui piktogramm on uksega samas toonis, ei täida see eesmärki. Samuti täpsustatakse sättes, et kui tegemist on lõikes 3 nimetatud tualettruumiga, kus vaba ruum on tagatud ainult ühel pool potti, peab WC-poti asetus olema piktogrammil tähistatud. See võimaldab liikumispuudega inimesel veenduda enne tualetti sisenemist, kas ta on füüsiliselt võimeline tualettruumi kasutama või kas tualettruum vastab ratastooli spetsifikatsioonile (näiteks elektrilise ratastooli juhtpuldi asetusele). Liikumispuudega inimestel võib üks kehapool olla tugevam või ühe käe mootorika olla parem, mistõttu on aegsasti kättesaadav info poti asetuse kohta nende jaoks oluline.

Lõikes 5 täpsustatakse, et juhul, kui tualettruumi uks avaneb sissepoole, peab 90 kraadi avatud ukse korral olema tagatud lõikes 2 sätestatud vaba horisontaalne liikumisruum. Tavapäraselt avanevad ukсед evakuatsiooni suunas, kuid täpsustus on vajalik eelkõige vanemate hoonete renoveerimisel, kus ruumipuuduse või evakuatsiooniohutuse tõttu ei ole võimalik tualettruumi ust koridori poole avada ega tualettruumi asukohta või vaheseinte paiknemist muuta. Sellises olukorras on põhjendatud, et uks avatakse tualettruumi poole, tingimusel et ratastooliga manööverdamiseks vajalik ruum on tagatud. Alternatiivina võib kaaluda lükandukse kasutamist.

Lõikes 6 sätestatakse nõuded tualettruumi ukse lukustuslahenduste kohta. Sätte kohaselt peab ust saama seest lukustada libliksulguri, lukustatava käepideme või muu sarnase lahendusega, mida saab selleks ette nähtud abivahendiga (spetsiaalse võtmega vms) vajaduse korral väljast avada. Oluline on jälgida põhimõtet, et lukustuslahendus peab sobima ka puuduliku mootorika korral. Sel põhjusel ei tohi kasutada näiteks võtmega lukustamist, kuna seda ei saa kasutada paljud erivajadusega inimesed. Ka libliksulguri valikul peab jälgima, et see oleks võimalikult suure haardepinnaga ning seda saaks kergesti käsitseda.

Lõike 7 kohaselt peab ukse siseküljel olema horisontaalne lisakäepide, mis asetseb uksehingedepoolsest servast mitte kaugemal kui 100 millimeetrit. Lisakäepide peab olema vähemalt 400 mm pikkune ja valmistatud painutatud torust. Selle paigalduskõrgus peab olema vahemikus 850–950 mm.

Lisakäepideme vajadus on tingitud asjaolust, et ratastoolikasutaja peab saama tualettruumi ust enda järel kinni tõmmata. Seda saab teha ainult juhul, kui hingedepoolses küljes on käepide, millest kinni haarata. Ukselingist ei ole võimalik haarata, kuna ratastooliga ukseava läbides ei ulatu käsi selja taha jääva ukselingini. Lisakäepidet peab olema võimalik haarata nii sõrmede kui ka randme abil ning kätt mööda toru libistades on võimalik uks selja tagant kinni tõmmata. Painutatud toru peab asuma võimalikult lähedal ukselehe hingedepoolsele servale ning olema paigaldatud kogu ukselehe laiuselt (kui see on tehniliselt võimalik). Kui uks avaneb sissepoole, peaks torukäepide paiknema ukse välimisel küljel, et saaks ukse tualetist väljudes kinni tõmmata.

Lõikes 8 sätestatakse, et WC-poti kõrgus põrandast prill-laua pealispinnani peab olema 470–500 mm. Tegemist on optimaalse kõrgusega, mis sobitub enamiku ratastoolikasutajate vajadustega. Ebasobiva kõrgusega pott ei võimalda füüsiliselt nõrgemal ratastoolikasutajal iseseisvalt tualetti kasutada, kuna suur kõrguste vahe ratastooli ja WC-poti vahel raskendab püstitõusmist või asukoha vahetamist. Selline kõrgus sobib ka teistele kasutajatele, näiteks vanemaalistele, kellel on probleeme liikumise ja tasakaaluga, või inimestele, kellel esineb liigesprobleeme.

Lõikes 9 sätestatakse, et mõlemal pool WC-potti peavad asetsema käetoed, mis on teineteisest 550–600 mm kaugusel ning põrandast 750–800 mm kõrgusel. Käetoed on vajalikud kõigi liikumispuudega inimeste jaoks, kes vajavad abi istumisel, püstitõusmisel või end ratastoolist potile aitamisel. Võrreldes määrusega nr 28 on nii käetugede kõrgusele kui ka omavahelisele kaugusele antud 50 mm suurune tolerants, mis lihtsustab käetugede paigaldamist ning suurendab valikut turul pakutavate toodete hulgast. Kuna turul olevate toodete mõõdud varieeruvad, tuleb avaliku kasutusotstarbega ligipääsetavatesse tualettidesse käetugede soetamisel ja paigaldamisel siiski ka edaspidi tähelepanelikult jälgida, et nende mõõdud ja omadused sobiksid avalikuks kasutamiseks. Kodukasutaja tagasihoidlikumaid vajadusi rahuldavad käetoed ei pruugi sobida ühiskondliku hoone tualetti ning valearvestuse korral tuleb need sobivate vastu välja vahetada.

Lõike 10 kohaselt peab paberirullihoidja paiknema WC-potil olles käeulatuses või WC-poti käetoel küljes. Kui liikumispuudega inimene peab wc-paberit väga kaugelt haarama, võib ta kaotada tasakaalu ja kukkuda. Optimaalseks käeulatuseks hinnatakse ca 300–400 mm poti käetoest. Samas on võimalus paigaldada ka käetugede külge spetsiaalsed paberihoidikud.

Lõike 11 kohaselt peab WC-pott olema varustatud bideega või peavad bideeduši otsik ja segisti asuma kasutaja käeulatuses. Põrandale sattunud vee ärajuhtimiseks peab olema paigaldatud äravoolutrapp. Bideeduši kasutamise võimalus aitab erivajadusega inimesel iseseisvalt ja mugavalt hügieeniprotseduure teha, vähendades sõltuvust abistajatest. Bideedušs aitab parandada isiklikku hügieeni, vältida nahapõletike ja infektsioonide teket ning on abiks väga erinevate olukordade lahendamisel.

Oluline on järgida nõuet, et bideedušs peab asuma kasutaja käeulatuses ning seda saab potil olles iseseisvalt kasutada, sealhulgas reguleerida veesurvet või temperatuuri. Liikumispuude korral ei ole abi lahendustest, mis paiknevad potist kaugel, olles näiteks integreeritud eemal paikneva kraanikausi segistiga. Võrreldes määrusega nr 28 on lubatud kasutada bideega varustatud potti, mis annab lisavõimaluse uutele lahendustele. Hügieeni ja puhtuse tagamise

seisukohalt on oluline, et põrandale sattunud vett oleks võimalik trapi kaudu ära juhtida. Sarnane nõue on ka määruses nr 28.

Lõike 12 kohaselt peab kraanikausi ülemine serv asuma põrandast kuni 800 mm kõrgusel ja kraanikausi alla peab jääma ratastoolikasutaja jaoks vajaminev ruum põlvedele. Tegemist on kraanikausi optimaalse kõrgusega, et seda ulataksid kasutama erinevad sihtrühmad, sealhulgas lapsed ja ratastoolikasutajad. Kraanikausi mõõte ei ole teadlikult eelnõus sätestatud, kuid eeldatakse, et mõõdud peavad olema valitud selliselt, et oleks tagatud ratastooli manööverdamisruum 1500 mm ulatuses, nagu on sätestatud lõikes 2 (kraanikausi mõõdud olid sätestatud määruses nr 14, mis lõpetas kehtivuse 2015. aastal). Ka põlvede jaoks vajalikku ruumi ei ole täpsemalt sätestatud, kuna see sõltub väga palju kraanikausi lahendusest ja suurusest. Määruses nr 28 on põlvede jaoks vajaliku ruumi sügavuseks arvestatud 300 mm ja kõrguseks 670 mm. Eelnõus lähtutakse pigem põhimõttest, et kraanikausi suurus ning põlvede jaoks vajaliku ruumi kõrgus ja sügavus peavad kombinatsioonis tagama piisava ruumi ratastoolikasutajale, kes peab ulatuma käsi pestes segistini, nägema peeglisse ja tundma hügieenitoimingute juures ennast mugavalt.

Lõikes 13 sätestatakse, et kraanisegisti reguleerimine peab olema tagatud käeulatusse paigaldatud ja kergesti toimiva käsihoova abil. Sätte mõte on eelkõige tagada, et segisti oleks kättesaadav ka lastele, ratastoolikasutajatele või teistele erivajadusega inimestele. Seetõttu tuleb vältida segisteid, mille disain või kasutusmugavus erineb tunduvalt tavapärasest, mida ei ole võimalik kasutada näiteks randme või küünarnuki abil või mis asuvad raskesti ligipääsetavas kauguses. Kõige sobivamad on pika hoovaga kangsegistid, mille hoob on suunatud kasutaja poole. Fotoelementidega segistid võivad osutuda probleemseks, kui segisti kasutajal on füüsiline puue, mis mõjutab fotosilma reageerimisvõimet.

Lõikes 14 sätestatakse tualettruumis asuva peegli paigutuskõrgus. Sätte kohaselt peab tualettruumis asuva peegli alumine serv jääma põrandast 300 kuni 900 mm kõrgusele. Nõue on vajalik erinevate kasutajarühmade, eelkõige laste, lühikest kasvu inimeste või ratastoolikasutajate vajadusi silmas pidades. Võrreldes määrusega nr 28 ei sätestata eelnõus enam nõuet, et tualettruumis asuv peegel peab olema paigutatud kraanikausi taha seinale. Tegemist on küll hea tavaga, kuid vajaduse korral võib peegel olla paigutatud ka kõrval olevale seinale, kui kraanikausi kohal ei ole peegli jaoks ruumi. Jälgima peab põhimõtet, et peegli alumine serv ei tohi olla kõrgemal, kuid võib olla madalamal, näiteks samas tasapinnas kraanikausi ülemise servaga (800 mm) või soovi korral kuni 300 mm kõrgusel põrandast. Sellest madalamal asuvat peeglit võib vaegnägija tajuda ukseavana, mistõttu peab peegli alumine serv jääma põrandast kõrgemale.

Lõike 15 kohaselt peab tualettruumis olema abikutsungi nupp või nõör, mille häireteavitus on suunatud infolauda või lähedalasuvasse avalikult kasutatavasse ruumi. Häiret peab saama aktiveerida WC-potil ja põrandal olles. Sätte on vajalik eelkõige eakate või liikumispuudega inimeste turvalisuse tagamiseks, kui nad peaksid kukkumise või ootamatu terviserikke korral abi vajama. Abikutsungi edastamiseks võib kasutada nuppu või spetsiaalset nõõri, mis peab asuma potil olles või põrandal lamades käeulatuses. Seetõttu peaks nii hädakutsungi nupp kui nõõri küljes olevad aasad olema paigutatud kahele kõrgusele. Põrandal oleva inimese jaoks on abivahendi kasutamise kõrguse optimaalne piir kuni ca 300–400 mm. Istuvas asendis on optimaalne soovituslik kõrgus vastaval abivahendil ca 850–1000 mm. Jälgida tuleb, et nii nupp kui ka nõör paikneksid nähtaval kohal ja oleksid selgesti märgatavad.

Lõike 16 kohaselt paigaldatakse WC-poti kõrval asuvale seinale põrandast kuni 1200 mm kõrgusele vähemalt kaks nagi abivahendite riputamiseks. Kuna paljud eakad või liikumise erivajadusega inimesed kasutavad liikumiseks abivahendeid, näiteks keppi või karku, tuleb

näha ette võimalus nende turvaliseks paigutamiseks, et need ei kukuks põrandale. Nagist on abi ka teiste asjade, näiteks koti või mantli riputamiseks, mis takistavad hügieenitoiminguid. Nagisid võib paigaldada erinevale kõrgusele, kuid vähemalt kaks nagi peavad jääma põrandast kuni 1200 mm kõrgusele, et need oleksid kättesaadavad ka lapsele või ratastoolikasutajale.

Lõikes 17 sätestatakse, et ligipääsetava avalikus kasutuses tualeti nõuetega reguleerimata seadmed ja lisaabivahendid paigaldatakse põrandast üldjuhul § 7 lõikes 2 sätestatud kõrgusele (üldjuhul 850–1200 mm kõrgusele). See puudutab kõiki seadmeid või lüliteid, mida eespool lõigetes ei ole täpsemalt reguleeritud, näiteks kätekuivatid, paberkäteräti hoidjad, seebidosaatorid, föönid vms.

Paragrahvis 19 sätestatakse nõuded avalikus kasutuses oleva ligipääsetava pesemisruumi, leiliruumi ja ujumisbasseini kohta

Ka ligipääsetava pesemisruumi sätted kattuvad suures osas määruse nr 28 sätetega, kuid neid on ajakohastatud ja täiendatud, et need arvestaksid paremini nii teenuseosutaja võimalustega kui ka erineva vanuse ja füüsilise võimega inimeste vajadustega.

Lõike 1 kohaselt peab hoones, kus on avalikuks kasutamiseks määratud pesemisruumid, vähemalt üks pesemisruum vastama §-s 19 nimetatud ligipääsetavusnõuetele. Pesemisvõimalust on vaja peale füüsilist treeningut, terviseprotseduuri vms. Avalikus kasutuses oleva pesemisruumina käsitatakse siinkohal pesemisruumi, mis ei ole mõeldud hoone omanikule või töötajatele, vaid on laiemale kasutajaskonnale. Avalikus kasutuses pesemisruume on eelkõige spordihoonetes, ujulates ja tervisekeskustes, samuti näiteks haridus-, kultuuri- või tervishoiuasutustes. Liikumispuudega inimeste seas populaarsed invaspordialad on näiteks võrkpall, korvpall, tennis, sulgpall, ujumine vms. Palju kasutavad erivajadusega inimesed jõusaali. Kuna neid teenuseid kasutavad ka teised erineva vanuse ja füüsilise võimega inimesed, siis tuleb tagada kõigile kasutajatele optimaalsed või kohandatud tingimused.

Lõike 2 kohaselt peab ligipääsetava pesemisruumi ukse välisküljel 1400–1600 mm kõrgusel olema taktiline ja ukse värvitoonist tajutavalt eristuv piktogramm. Põhjalikum selgitus on § 18 lõike 4 juures.

Lõikes 3 sätestatakse ratastooliga kasutatava pesemisruumi vähimad mõõtmed. Sätte kohaselt tuleb pesemisruumis tagada ratastooli jaoks vaba horisontaalne liikumisruum läbimõõduga vähemalt 1500 mm, arvestades ligipääsetava pesemisruumi asukoha ning pesemisruumis oleva mööbli ja seadmete paigutusega. Määruses nr 28 on sätestatud dušikabiini mõõdud (laius vähemalt 1,5 meetrit ja sügavus 1 meeter), kuid pesemisruumile mõõtusi ette ei antud, mis löi eelduse erinevateks tõlgendusteks. Seetõttu on täiendatud eelnõu teksti ratastooli jaoks olulise ruumivajaduse nõudega. Edaspidi tuleb tagada, et kogu pesemisruumi saab kasutada liikumisabivahendiga, näiteks ligipääsetava pesemiskohani jõudmiseks ja selle turvaliseks kasutamiseks.

Lõikes 4 sätestatakse pesemiskoha nõuded. Pesemiskohana mõistavad eelnõu koostajad pesemisruumis paiknevat ala (sealhulgas dušikabiini), kus on tagatud kõik ligipääsetavusnõuded, mis on vajalikud eakale või liikumise erivajadusega inimesele. Sätte kohaselt peab pesemisruumis või pesemisvõimalusega tualettruumis olema vähemalt üks ligipääsetavusnõudeid arvestav pesemiskoht, mille nõuded on järgmised:

- 1) pesemiskoha laius on vähemalt 1500 mm ning pikkus vähemalt 1000 mm. Säte arvestab liikumisabivahendi, sealhulgas kõnniraami, rulaatori või ratastooli mõõtudega;
- 2) pesemisruum peab olema varustatud erivajadusega inimesele sobiva pesemistooliga ning kui pesemistool paigaldatakse seinale, on selle paigalduskõrgus 470–500 mm ja istumissügavus vähemalt 400 mm. Nõue on vajalik nii eakate kui ka liikumispuudega inimeste heaolu

tagamiseks. Sageli on kasutusel klappistmega dušitoolid, kuid nende valikul on oluline, et need oleksid varustatud käetugedega, mis abistavad istumisel ja püstitõusmisel ning oleksid piisava istumissügavusega, et tooli kasutaja istmelt maha ei libiseks. Liiga väike istumissügavus ei võimalda tooli kasutada inimestel, kelle puue või füüsilised võimed ei võimalda jalgadele toetudes tasakaalu hoida. Erinevalt määrusest nr 28 võimaldab eelnõu kasutada pesemistooli, mida ei kinnitata seinale. Mõeldud on spetsiaalset erivajadusega inimese pesemistooli (võib kasutada ka veekindlat ratastooli), mis omaduste poolest ja ohutuselt täidab avalikuks kasutamiseks mõeldud eesmärki. Pesemistool peab olema tugev ja stabiilne, et puudega inimesel oleks võimalik end hiivata ratastoolist pesemistooli peale ja vastupidi. Õnnetuste vältimiseks tuleks hoiduda toolidest, mis võivad kergesti puruneda või ümber minna;

3) dušisegisti alla ja kõrvale on seinale kinnitatud vähemalt 800 mm pikkune horisontaalne ja vertikaalne käepide, paigalduskõrgusega 800–900 mm, mis on dušitoolil istudes käeulatuses. Enamasti on tegemist ühe L-kujulise painutatud toruga (diameetriga 30–40 mm), millest saab mugavalt käega kinni võtta. Selline toru aitab eakatel ja erivajadustega inimestel dušitoolile istumisel, püstitõusmisel ja tasakaalu hoidmisel märjal ja libedal põrandal;

4) dušisegisti ja dušiotsak peavad olema dušitooli peal istudes käeulatuses. Nõue on tingitud asjaolust, et enamasti on dušiotsakud paigutatud kõrgele, mis teeb paljudele inimestele selle kättesaamise keeruliseks. Nii segisti kui ka otsak tuleb paigaldada nii, et need oleksid istudes mugavalt käeulatuses. Õigesti valitud seinakinnituse abiga saab ennetada olukordi, kus dušiotsak võib sattuda väljapoole erivajadusega inimese haardeulatust. Tavapäraselt saab pidada käeulatuses olevaks kauguseks vahemikku ca 300–400 mm;

5) ligipääs dušitoolile peab olema tasapinnaline ja takistuseta, pesemisruumi põrandal peab kasutama mittelibedaid põrandakattematerjale. Sätte on taaskord vajalik turvalisuse tagamiseks ja kukumisohu vältimiseks. Pesemisruumi põrandale sobivate põrandakattematerjalide kohta leiab infot asjakohastest standarditest ja juhendmaterjalidest;

6) seinale dušitooli või -segisti lähedusse paigaldatakse põrandast kuni 1200 mm kõrgusele vähemalt kaks nagi abivahendite riputamiseks. Tegemist on nõudega, mis ühtib ligipäätava tualettruumi nagi nõudega, mida on eespool kirjeldatud § 18 lõike 16 juurde lisatud selgituses;

7) pesemiskohas peab olema abikutsungi nupp või nõör, mille häireteavitus on suunatud infolauda või lähedalasuvasse avalikult kasutatavasse ruumi ja häiret peab saama aktiveerida dušitoolil ja põrandal olles. Signalisatsioonile esitatavate nõuete selgitused kattuvad § 18 lõike 15 selgitustega.

Lõikes 5 on sätestatud nõuded leiliruumi kohta. Sätte kohaselt peab vähemalt üks majutushoone või spaa või muu sarnase kasutusotstarbega hoone sauna leiliruum vastama järgmistele nõuetele:

1) ukse valgusava laius peab vastama § 16 lõike 5 nõuetele. See tähendab, et leiliruumi ukse valgusava laius peab olema vähemalt 800 mm ja kõrgus vähemalt 2000 mm;

2) lava ees peab olema vähemalt 1200 mm pikkune ja 900 mm laiune ruum liikumisabivahendile. Nõuet on leevendatud võrreldes määrusega nr 28, kus lava ees pidi olema tagatud vähemalt 1,5-meetrise läbimõõduga manööverdamisruum. Kuna mainitud 1,5 m suurune manööverdamisruum võttis suure osa leiliruumi pindalast (vähemalt 2,25 m², kui arvestada, et lava ette jääb tavaliselt neljakandiline põrandapind), siis nõuet projektides pigem eirati. Üldjuhul on 1,2 x 0,9 meetrit (1,08 m² ehk varasemaga võrreldes poole vähem) piisav, et mahtuda ratastooliga leiliruumi. Ratastooli saab peale ümberistumist leiliruumist välja lükata, et see ei läheks kuumaks ega jääks segama teisi kasutajaid, mis küll eeldab, et liikumispuudega inimene viibib leiliruumis koos abistajaga;

3) lava alumise istumisastme kõrgus peab olema 470–500 mm. Sellel kõrgusel istumisaste on ratastoolikasutaja jaoks kõige sobivam, võimaldades ratastoolist lavale ja sealt tagasi liikuda;

4) tagatud peab olema lavale pääsemist hõlbustav käepide või käsipuu. Käsipuu võimaldab eakatel või erivajadusega inimestel lava ohutult kasutada. Käepidemed või käsipuud peavad värvitoonilt erinema muust pinnast, et vaegnägijad leiaksid need paremini (§ 5 lg 3);

5) keris peab olema ohutuspiirdega. Tegemist on turvalisusnõudega, mis lisaks liikumis- ja nägemispuudega inimeste ohutuse tagamisele kaitseb ka lapsi, eakaid ja teisi inimesi, kes võivad kuuma kerise vastu puutuda.

Lõikes 6 sätestatakse nõuded, mis on mõeldud liikumispuudega inimese abistamiseks ujumisbasseini kasutamisel. Sätte kohaselt peab vähemalt ühele avalikuks kasutamiseks määratud ujumisbasseinile olema tagatud ligipääs basseinitõstuki või muu tehnilise lahendusega, mis tagab liikumispuudega inimesele turvalise laskumise basseini ja sealt tõusu. Määruses nr 28 on basseini tõstuki nõuded esitatud avalikult kasutatava ruumi sisustuse ja seadmete juures, kuid eelnõu koostajate hinnangul on neid sobivam käsitleda pesemisruumi nõuete juures. Kui hoones on mitu ujumisbasseini, peab eelnõu kohaselt olema ligipääs tagatud vähemalt ühele neist. Ujumisbasseinina ei pea eelnõu koostajad silmas mullivanni, massaažibasseini, madalat kuuma- või külmaveebasseini, veeatraktsiooniala vms, mis ei ole mõeldud tavapäraseks ujumiseks või veespordiks. Kõigile basseinidele ligipääsu tagamine avaldaks kindlasti mõju ka teenuse hinnale ja pakutavale valikule, mistõttu ei oleks see proportsionaalne nõue.

Basseinitõstukeid, mida saab kasutada erivajadusega inimeste abistamisel, on mitmesuguseid. Võib kasutada nii statsionaarseid (on kinnitatud püsivalt oma asukohale) kui ka mobiilseid (käsitsi teisaldatavad / ratastel liigutatavad / elektrimootoriga juhitud) lahendusi. Kui tõstuki kasutajate arv on väike, on mõistlik kasutada teisaldatavat tõstukit. Nende hinnad jäävad ca 5000–10000 euro piiridesse ning neid saab peale kasutamist paigutada sobivasse inventari hoiustamise ruumi kuni järgmise kasutuskorraneni. Selliste tõstukite jaoks rajatakse basseini kõrval põrandasse pesa, kuhu kinnitub tõstemehhanism. Üldjuhul peab tõstuki kasutamisel abistama inimene, kes oskab seadet ohutult kasutada ja tagab sellega kasutajate turvalisuse. Lisateavet koos selgitavate joonistega leiab näiteks standardist EVS-EN 17210:2021²⁵.

Paragrahvis 20 sätestatakse nõuded majutushoone ligipääsetava majutusruumi kohta

Ligipääsetav majutusruum on näiteks hotellis olev numbrituba. Nõuded puudega inimesele kohandatud ruumile majutushoones on ka määruses nr 28, kuid võrreldes senisega on sõnastust täiendatud lõikes 1 uue põhimõttega, mis lisab paindlikkust eelkõige väiksematele teenusepakkujatele. Muus osas on sõnastust ajakohastatud ja täiendatud.

Lõikes 1 sätestatakse, et 10 kuni 100 majutusruumiga hoones või majutushoonete kompleksis peab vähemalt 5 protsenti majutusruumidest, kuid mitte vähem kui üks ruum, vastama allpool kirjeldatud ligipääsetavusnõuetele. Kui majutusruume on üle 100, peab iga järgneva 50 majutusruumi kohta lisanduma vähemalt üks nõuetele vastav majutusruum. Sarnast 5 protsendi nõuet kasutavad mitu Euroopa riiki, sealhulgas Soome.

Seega, kui majutusasutuses on üle 10 majutusruumi, peab sätte kohaselt olema tagatud vähemalt üks ligipääsetavuse nõuetele vastav ruum. Sealt edasi peab jälgima 5 protsendi nõuet: kui majutusruumide arv on 21–40, peab ligipääsetavuse nõuetele vastama vähemalt 2 tuba; kui majutusruumide arv on 41–60, peab nõuetele vastama vähemalt 3 tuba, jne. Kui majutusruume on 100, peab vähemalt 5 ruumi vastama nõuetele. Kui hoones on üle 100 majutusruumi, tuleb iga järgneva 50 ruumi kohta arvestada üks ligipääsetav majutusruum. Näiteks kui majutusruume on 150, peab vähemalt 6 ruumi vastama nõuetele (5% 100-st on 5 ruumi, millele lisandub üks ruum).

Selline täiendus pakub mõistliku tasakaalu kasutajate vajaduste ja majutusasutuse võimaluste vahel, kuna nõudlus ratastooliga ligipääsetavate majutusruumide järele ei pruugi olla lineaarses

²⁵ EVS-EN 17210:2021 „Accessibility and usability of the built environment - Functional requirements“, lk 238-239.

seoses majutusasutuse suurusega. Majutusasutused peavad leidma tasakaalu investeeringute ja nõudluse vahel, et säilitada jätkusuutlik majandustegevus. Lisaks võivad ligipääsetavaks kohandatud toad teatud juhtudel olla vähemeelistatud tavaklientide seas, kuna nende tubade kujundus ja funktsionaalsus võivad erineda tavalistest tubadest (suuremad duširuumid, käsipuud, kohandatud mööbel vms). Selliste ruumide liigne osakaal võib viia olukorrani, kus osa tube on alakasutuses, põhjustades ettevõtjatele majanduslikku kahju. Samuti on suurematel hotellidel võimalik paindlikumalt reageerida külastajate soovidele ning pakkuda erinevaid lisateenuseid (näiteks mööbli ümberpaigutamist), või saavad pakkuda tavatoa asemel tube, kus on arvestatud suurema ruumivajadusega, näiteks mis on mõeldud peremajutuseks või äriklassi klientide teenindamiseks.

Kui majutusteenust osutatakse hoonete kompleksis (mitmes eraldi paiknevas hoones), võivad ligipääsetavad ruumid paikneda neist ühes. Ka selle sätte eesmärk on anda teenusepakkujatele paindlikkust ja vähendada kulusid. Samas on tagatud, et nõutav arv ligipääsetavaid tube on kättesaadavad samas kompleksis. Seejuures tuleb silmas pidada, et nõuetekohane ligipääs tuleb tagada ka majutusruumini jõudmisel, kuna majutushoone tervikuna paikneb eelnõu §-s 2 nimetatud kohaldamisalas.

Lõikes 2 sätestatakse punktide kaupa nõuded, millele peab vastama ligipääsetav majutusruum.

1. Ukse sulgumispoolsel küljel peab olema horisontaalne lisakäepide hingedepoolsest servast kuni 100 millimeetri kaugusel. Lisakäepide on vähemalt 400 mm pikkune painutatud toru paigalduskõrgusega 850–950 mm. Täpsem selgitus on § 18 lõike 7 juures.

2. Uksesilma olemasolul peab dubleeriv ukseilm paiknema 1000–1200 mm kõrgusel. Dubleeriva ukse silma olemasolu on tarvilik eelkõige ratastoolikasutaja või lühikest kasvu inimese vajadusi silmas pidades.

3. Ruumis peab olema tagatud vähemalt 1200 mm laiune liikumistee. Nõue võtab arvesse ratastooli või muu liikumisabivahendi ruumivajadust.

4. Voodi kõrval peab olema vaba horisontaalne liikumisruum läbimõelduga vähemalt 1500 mm. Tegemist on eelnõu tekstis läbiva põhimõttega, millega tagatakse ratastooli jaoks vajalik vaba pöörde läbimõõt. Seda põhimõtet arvestamata ei pruugi ratastoolikasutajal olla võimalik majutusruumi kasutada.

5. Voodi peatsis peab olema kättesaadav valgustuse lüliti ja häirenupp või -nupu pikendusnõrn ning sisetelefon või muu abi kutsumise seade. Nõue tagab, et liikumise erivajadusega inimene saab voodis olles reguleerida valgustust ja vajaduse korral kutsuda abi või kasutada sisetelefoni. Tehniliste lahenduste valik ei ole piiratud, kuid need peavad olema lihtsasti käsitletavad ka puuduliku mootorika korral.

6. Ruumis peab olema tehniline lahendus, mis teavitab inimest häireolukorrast ja on tajutav rohkem kui ühe meele abil. Sätte eesmärk on tagada, et kõik inimesed, sõltumata nende tajuvõimest või erivajadustest, saaksid kiire ja selge teavituse hädaolukorrast, näiteks tulekahju, gaasilekke või muu evakuatsiooni nõudva sündmuse korral. Nõue on suunatud eelkõige tugeva kuulmislangusega või kurdi inimese abistamiseks häireolukorrast teavitamisel, kuna neile ei pruugi häire olla auditivselt tajutav. Teavitused peaksid olema tajutavad vähemalt kahe meele abil, näiteks kuulmismeele (helisignaal) ja nägemismeele (vilkuvad tuled) abil. See tagab, et ka kuulmis- või nägemispuudega inimesed saavad kätte vajalikud teated. Lisaks on võimalik kasutada uudseid lahendusi, sealhulgas taktiilseid märguandeid (vibratsiooniga seadmed või põrandasse integreeritud vibratsioonialad) või sobivaid IT-lahendusi (mobiilirakendused, mis

saadavad vibratsioonisignaale ja visuaalseid teavitusi näiteks otse kasutaja randmel olevasse nutiseadmesse).

7. Seadmed peavad paiknema ratastoolikasutajale kättesaadaval kõrgusel. Tegemist on üldise põhimõtte rõhutamisega, mille puhul tuleks majutusruumi puhul lähtuda § 7 lõikes 2 esitatud parameetritest.

8. Ligipääsetavas majutusruumis või ligipääsetava majutusruumi kasutuses olev tualett- ja pesemisruum peavad vastama §-des 18 ja 19 sätestatud nõuetele. Selgitused on nende paragrahvide selgituste juures.

4. PEATÜKK käsitleb ligipääsetavusnõudeid, mis puudutavad rajatisi.

Paragrahvis 21 sätestatakse nõuded parkla kohta.

Lõikes 1 sätestatakse eraldi punktidenä nõuded parkimiskohtade arvule. Parkimiskohtade puhul tuleb arvestada liikumis- või nägemispuudega inimest teenindava sõiduki või liikumispuudega juhi sõiduki ruumivajadusega. Sätte käsitleb parkimist mittelelamute juures.

1. Kõigist mittelelamu teenindamiseks või avalikuks kasutamiseks arvestatud parkimiskohtadest peab olema puudega inimese sõidukile nähtud ette üks protsent kohtadest, kuid mitte vähem kui kaks kohta. Nõue on toodud üle määrusest nr 28 ning tagab puudega inimestele ligipääsu parkimiskohale, kui ligipääsuks kasutatakse sõidukit.

2. Kui mittelelamu teenindamiseks või avalikuks kasutamiseks on arvestatud vähem kui 20 parkimiskohta, peab puudega inimese sõidukile olema tagatud vähemalt üks koht. Selle sättega tehakse leevendus eelmises punktis nimetatud parkimiskohtade arvus, kui tegemist on väikese parkimisalaga ning puudub vajadus rohkem kui ühe parkimiskoha reserveerimiseks puudega inimese sõidukile. Reguleeritud on minimaalne arv, aga jäetud on reguleerimata maksimaalne arv, sest teatud asutuste (näiteks perearstikeskus) ees võib olla mõistlik, sõltuvalt teenuse kasutajatest, rajada rohkem selliseid kohti. See jääb iga teenusepakkuja enda hinnata.

Lõikes 2 sätestatakse, et § 14 lõikes 3 nimetatud korteri juurde kuuluv parkimiskoht peab vastama määruse §-s 21 sätestatud nõuetele. Tegemist on nõudega, mis on tingitud määruse kohaldamisala laiendamisest elukondlikule kinnisvarale.

Lõikes 3 täpsustatakse nõuded puudega inimese sõiduki parkimiskohale.

1. Parkimiskoht peab asuma sihtpunktile või ehitise sisse- või juurdepääsule võimalikult lähedal. Sätte mõte on tagada, et erivajadusega inimene või tema saatja saaks parkida auto sissepääsule nii lähedale kui võimalik, et oleks võimalik minimeerida füüsilisi takistusi (äärekivid vms) ja heitlikest ilmaoludest tingitud ebamugavusi (lumehanged, tuisuvaalud vms), mis võivad oluliselt takistada puudega inimese ligipääsu ehitiseni. Parklate projekteerimisel tuleks invaparkimiskohad paigutada parkla sellesse külge, mis on sissepääsule kõige lähemal ja kus ei ole takistusi sissepääsuni jõudmisel. Kui sissepääs, lift ja mittelelamu teenindamisel näiteks kassa on erinevates suundades, tuleks hinnata, milline võiks olla puudega inimese vaatest kõige asjakohasem sihtpunkt.

2. Parkimiskoht peab olema tähistatud liiklusmärgiga, mis paikneb parkimiskoha ees või kõrval 1000–1200 mm kõrgusel alusel või hoone seinal sõidukijuhile nähtaval kohal ning asjakohasel juhul teekattele kantud teemärgisega. Võrreldes määrusega nr 28 on tehtud leevendus teekattele kantud märgistuse kohta. Märgades välitingimustes võib parkimisala teekatte märgistus muutuda libedaks, talvistes oludes olla kaetud ka lumekihi või jääga, mistõttu ei pruugi teekattele kantud teemärgis olla igas olukorras asjakohane. Seetõttu on lisatud tingimus, et liiklusmärk peab asuma sõidukijuhile nähtaval kohal, mis peaks tagama nähtavuse ka teekattemärgise puudumisel või kulumisel. Kõrgus 1000–1200 mm aitab tagada, et liiklusmärk

on juhi silmade kõrgusel ega jää talvel lumehange alla. Märki kõrguse nõue on võetud üle määrusest nr 28 ning on sihtrühmas omaks võetud. Mitme parkimiskoha korraga tähistamist ühe lisatahveli abil puudega inimesed ei toeta, kuna see võib tekitada segadust parkimisel. Kui eksisteerib oht, et liiklusmärk võib jääda nähtamatuks, tuleks liiklusmärk paigaldada seinale või dubleerida kõrgemale paigutatud liiklusmärgiga.

3. Parkimiskoht peab olema liikumise abivahendi kasutamist segavate ebatasasusteta. Eelkõige on siin peetud silmas, et puudega inimese sõiduki parkimiskohal ei ole kasutatud murukivi, munakivi, murtud või klombitud teekive ega muid ebaühtlase pinnakattega teekattematerjale, mis võivad takistada ratastooli, rulaatori, kõnniraami või muu abivahendi kasutamist sõidukist väljumisel või sinna sisenemisel.

Lõikes 4 sätestatakse puudega inimese sõiduki parkimiskoha mõõdud. Sätte kohaselt peab sellise parkimiskoha laius olema vähemalt 3600 mm ja pikkus vähemalt 5000 mm. Kui puudega inimeste sõiduki parkimiskoht asub kõnniteega paralleelselt, võib parkimiskoha laius olla 2500 mm. Võrreldes määrusega nr 28 on sätestatud täpsed mõõdud, millele parkimiskoht peab vastama. Määruse nr 28 nõue loeti täidetuks, kui mõõdud vastasid standardile EVS 843²⁶. Eelnõu koostajad pidasid vajalikuks sätestada parkimiskoha mõõdud õigusakti tasemel, et sellest saaksid edaspidi juhinduda kõik osalised. Lisatud on täiendus, mille kohaselt on võimalik invasõiduki parkimiskoha laiust vähendada, kui see külgneb piisavalt laia kõnniteega.

Lõike 5 kohaselt ei tohi puudega inimese sõiduki parkimiskohaga külgneva tee äärekivi kõrgus olla üle 30 mm. Säte aitab tagada, et iga liikumise abivahendiga, sealhulgas rulaatori või ratastooliga, saab parkimiskohalt ohutult kõnniteele.

Lõike 6 kohaselt peab parklasse sisse- ja väljapääsul asuv jalgsi liiklejale mõeldud läbipääsuava olema vähemalt 1100 mm laiune. Eelnõus on korratud ja täpsustatud kehtivat nõuet. Säte aitab tagada, et parklasse oleks võimalik siseneda ja sealt väljuda ka igasuguse ratastel liikumisvahendiga, näiteks ratastooli, jalgratta või kaksikutele mõeldud lapsevankriga. Kui piirde ja tõkkepuu vahel selleks ruumi ei ole, peab käiguteele jääma vähemalt 1100 mm laiune jalgvärav. Lähtutud on tavapärasest jalgvärava laiusest 1000–1200 mm. Sellest suurem mõõt eeldaks sisse- ja väljapääsule kahe poolega jalgvärava paigaldamist, mis ei ole sätte eesmärk.

Paragrahvis 22 sätestatakse nõuded kergliiklustee kohta

Lõikes 1 määratletakse kergliiklustee. Määruse tähenduses mõistetakse kergliiklusteena jalgsi, ratta või kergliikuriga liiklemiseks mõeldud taristut. Seega, võrreldes määrusega nr 28 on eelnõus sisustatud kergliiklustee mõiste, et vältida erinevaid tõlgendusi nõuete täitmisel.

Lõikes 2 täpsustatakse nõuded kergliiklustee katte kohta, et tagada liikumisabivahenditega kasutajatele sujuv ja ohutu liikumine. Sätte kohaselt peab kergliiklustee olema tasase, kõva ja mittelibeda kattega. Munakivid, klombitud või murtud tänavakivid ning sügava vuugivahega lahendused ei sobi (välja arvatud juhtteena kasutamisel), kuna need võivad takistada ratastooli, rulaatori, lapsevankri või muu abivahendiga liikumist. Samuti ei sobi lahtine kruus, killustik, liiv või muu pehme pinnas, kuna see võib põhjustada liikumisabivahendite takerdumist või läbivajumist, raskendades liikumist ja suurendades õnnetusohtu. Kergliiklustee katteks sobivad näiteks asfalt, betoon või muud siledad ja tugevad materjalid, mis tagavad hea haardumise ning vähendavad liikumisel tekkivat vibratsiooni.

Lisaks selgitame, et säte kohaldub ka laudteele, kui laudtee on osa kergliiklusteest, näiteks kohtades, kus laudtee aitab kaitsta õrna pinnast ja vältida erosiooni. Sellisel juhul kehtivad

²⁶ EVS 843:2016 Linnatänavad.

laudteele kõik kergliiklustee nõuded. Kergliiklusteeks ei loeta eelnõu tähenduses mittestandardset laudadest rajatud loodus- või matkarada, mis peab sobituma keskkonda (näiteks rabasse) ega ole mõeldud intensiivseks igapäevaseks kasutamiseks kergliiklustee funktsioonides (sh jalgratta või muu liikumisvahendiga). Viimati kirjeldatud radu käsitatakse § 3 lõikes 6 sätestatud erandina.

Lõikes 3 sätestatakse, et kergliiklustee vaba laius peab olema vähemalt 1500 mm. Tegemist on kehtiva nõudega, mis tagab piisava ruumi liikumiseks ja üksteisest möödumiseks.

Lõikes 4 sätestatakse nõue kerliiklustee pikikaldele. Sätte kohaselt ei tohi pikikalle üldjuhul ületada 6 protsenti. Mõnikord siiski ei ole võimalik nõutavat pikikallet tagada maastiku eripära tõttu. Sellisel juhul tuleb vähemalt iga 300–400 meetri tagant tagada istepingiga puhkekoht. Säte kordab kehtivat nõuet. Sättes on kehtestatud minimaalne puhkekohtade vahe, pinke on lubatud paigaldada ka tihedamini.

Lõikes 5 sätestatakse, et kergliiklusteel ei tohi olla selle kasutamist takistavaid objekte ega eenduvaid ehitiseosi, mis vähendavad tee kasutuslaiust alla 1200 mm. Tegemist on nägemispuudega inimese ohutusele suunatud nõudega, kuid on oluline ka teistele liiklejatele (näiteks jalgratturitele), kes võivad eenduvate takistuste tõttu ennast vigastada. Ohtu kujutavad näiteks liiklusmärgid, valgustuspostid, prügikastid või muud sarnased objektid, mis on paigutatud kõnniteele või sellele ohtlikult lähedale. Ohtlikud võivad olla ka kõnniteele avanevad aknad, eenduvad aknalauad, halvasti paigaldatud liiklusmärgid vms. Samuti tagab säte takistusteta liikumise lapsevankriga või ratastooliga liiklejale või isikule, kelle tähelepanu on mujal, näiteks telefonis.

Lõige 6 sätestab, et kergliiklustee sõiduteepoolne äär peab olema § 4 lõike 1 kohaselt selgesti tajutav või ehitatud sõidutee pinnast kõrgemale ja eraldatud sõiduteest äärekivi ja ohutusribaga. Tegemist on ohutusnõudega, mis aitab nägemispuudega inimestel kergliiklusteel paremini orienteeruda ning välistab ootamatu sattumise sõiduteele. Paragrahvi 4 lõikes 1 on viidatud meetmetele, mis teavitavad liikumisteel olevast takistusest või ohust. Asjakohased on selle lõike kontekstis meetmed, mis osutavad kontrastsusele, pinnakatte erinevusele, taktilisele teekattematerjalile või piiretele. Põhjalikumat selgitust saab lugeda viidatud paragrahvi selgituse juurest.

Lõikes 7 sätestatakse nõue rennidele, mida kasutatakse kergliiklusteel vee ärajuhtimiseks. Sätte kohaselt tuleb kasutada laugeid või restiga kaetud renne, mis ei takista liikumisvahendiga liikumist. Tegemist on uue sättega, mis aitab tagada sujuvat liikumist kergliiklusteel lapsevankri, ratastooli, jalgratta või muu liikumisvahendiga. Laugeteks rennideks saab eelkõige pidada renne sügavusega kuni 20–30 mm ja laiusega 400–600 mm. Täisnurksete servadega või sügavate rennide kasutamisel peavad need olema kaetud restiga, millest ei lähe läbi liikumisvahendid ega liikumisvahendite rattad.

Paragrahvis 23 loetletakse nõuded ülekäiguraja teekattematerjalile, ohutusaarele, jalakäijafoorile ja raudteeülekäigukohale.

Lõike 1 kohaselt ei tohi ülekäiguraja liikumissuunal olla takistusi, välja arvatud jalakäija liikumist suunav lahendus. Säte aitab tagada ülekäiguraja kasutamise ohutuse, võimaldades suunata jalakäia liikumist, kui see on asjakohane ja vajalik. Liikumist suunava lahenduse, näiteks piirde lisamine, on asjakohane, kui ülekäigurada asub tiheda liiklusega teelõigul, kus on oht, et jalakäijad ei järgi ettenähtud liikumissuunda (võivad liikuda väljaspool tähistatud ala), võivad ootamatult teele astuda, või näiteks asub ülekäigurada kooli, lasteaia, mänguväljaku, eakate päevakeskuse läheduses, kus on õigustatud lisaturvameetmete

rakendamine. Piirded on abiks ka kohtades, kus sõidukijuhtide nähtavus teed ületavate jalakäijate suhtes on piiratud või ülekäigurada lõikub kergliiklusteega.

Lõike 2 kohaselt ei tohi ülekäiguraja teekattematerjal olla ebatasane ega paigaldatud laia ja sügava vuugivahega. Seega tuleb hoiduda materjalidest, nagu munakivid, täringukivid (välja arvatud taktiilse tähistusena) ja muud ebahürtlase pinnakattega materjalid.

Lõike 3 kohaselt tuleb kergliiklustee ning ohutussaar tähistada ülekäiguraja laiuses taktiilse teekattematerjaliga, mis hoiatab ülekäiguraja ja ohutussare algusest ja lõpust. Tegemist on nägemispuudega inimestele suunatud meetmega, et tagada nende ohutu liikumine. Mõistlik on paigaldada taktiilne ohutusriba enne sõiduteed ehk inimesele peaks jääma reageerimiseks ka aega, optimaalseks kauguseks saab välitingimustes pidada üldjuhul 300–600 mm.

Lõike 4 kohaselt peab ülekäiguraja üleminek sõiduteelt kergliiklusteele ja ohutussaarele olema sujuv, ilma järskude ja teravate servadeta kogu ülekäiguraja ulatuses. Tegemist on nii liikumiskui ka nägemispuudega inimese ohutuse tagamisele suunatud sättega. Samuti on see säte vajalik jalgratta, lapsevankri või muu liikumisvahendi kasutajale. Kui tagada üleminek samal tasapinnal, siis tuleks ohutuse tagamiseks paigaldada ka lõikes 6 nimetatud taktiilne hoiatusriba nägemispuudega inimeste ohutuks liiklemiseks.

Lõike 5 kohaselt varustatakse jalakäijafooriga reguleeritud ülekäigurada nägemis- ja kuulmispuudega inimestele kohandatud märguandega ning vajaduse korral jalakäijat ülekäigurajani suunavate piiretega. Võrreldes määrusega nr 28 on nõudeid mõnevõrra leevendatud – välja on jäetud nõue varustada foor tulede vahetumise intervalli näitava sekundinäidikuga, kuna fooride automaatanõuded ei kuulu eelnõukohase määruse kohaldamisalasse ning praktikas ei ole sekundinäidikuga foore väljaspool keskseid, suure intensiivsusega liiklussõlmi rakendatud.

Lõike 6 kohaselt peab jalakäijafoori nupu olemasolul asuma fooritule nupp 900–1200 mm kõrgusel, et tagada selle mõistlik kõrgus lapse või ratastoolikasutaja jaoks. Kehtiva nõude järgi peab foorinupp paiknema 1000–1100 mm kõrgusel. Täpsemalt on jalgratta- ja jalakäijafooridekäsitliti paigaldamise nõudeid käsitletud standardis EVS 615:2021²⁷. Lisaks tuleks jälgida, et foorinupu ees oleks piisav horisontaalne tasapind ratastooli, lapsevankri või muu liikumisvahendi jaoks, nagu on sätestatud § 7 lõikes 3.

Lõike 7 kohaselt peab jalakäijale ettenähtud tee või tee osa lõikuma raudteega võimalikult täisnurkselt. Samuti peab see olema tasapinnaline ja raudteeülekäigukoha teekatte ja rööbaste kõrguste vahega mitte üle 25 millimeetri. Ülekäigukoha lõikumisnurk ja kõrguste vahe on vajalikud ohutuse tagamiseks. Nõue aitab tagada sujuva ületuse abivahenditega, nagu lapsekärud, lapsevankrid, ratastoolid, rulaatorid vms. Ühtlasi aitab see tagada, et liikumisvahendi ratas ei saaks vajuda tee ja rööbaste vahele ega põhjustaks kukkumist või muid ohtlikke olukordi. Lisaks aitab tee täisnurkne lõikumine inimestel paremini märgata lähenevat rongi.

Paragrahvis 24 sätestatakse nõuded ühissõiduki peatuse kohta.

Allpool kirjeldatud ligipääsetavusnõudeid ei kohaldata raudtee reisiplatvormidele, kuna raudteerajatiste nõuded on reguleeritud teistes õigusaktides. Raudtee reisiplatvormi nõudeid reguleerib majandus- ja taristuministri 09.11.2020. a määrusega nr 71 kehtestatud raudtee tehnokasutuseeskiri²⁸, samuti käsitleb mõningaid ligipääsetavuse aspekte standard EVS

²⁷ EVS 615:2021 „Foorid ja nende kasutamine“, lk 19-20.

²⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/111112020008?leiaKehtiv>.

867:2024²⁹. Lisaks eeltoodule reguleerib raudteetaristu ligipääsetavust komisjoni määrus (EL) nr 1300/2014³⁰, milles käsitletakse koostalitluse tehnilist kirjeldust seoses puuetega ja piiratud liikumisvõimega inimestele juurdepääsuvõimaluste tagamisega Euroopa Liidu raudteesüsteemis.

Samuti ei reguleerita eelnõukohases määruses ühistranspordi sõiduplaaniga seotud nõudeid, nagu on kehtivas määruses, kuna nõuded sõiduplaanile, sealhulgas sõiduplaanis kajastuv teave kohandatud transpordi liikumise kohta, on ühistranspordiseaduse, mitte ehitusseadustiku reguleerimisalas.

Lõike 1 kohaselt peavad ühissõiduki peatus ja ootekoda tajutavalt eristuma ümbritsevast keskkonnast ning olema üldjuhul valgustatud. Tegemist on üldise põhimõtte kirjeldamisega, mis aitab tagada, et vaegnägija leiab üles ühissõiduki peatuse või ootekoja ning suudab tuvastada peatuses oleva info, sealhulgas tutvuda sõiduplaaniga. Säte ei eelda, et igas peatuses või ööpäev ringi peab olema spetsiaalne peatuse valgustuslahendus, kuna teatud olukordades piisab ka tänavavalgustusest. Valgustuse eesmärk on tagada, et kogu vajalik info on ka pimedal ajal mõistlikult kaugusest loetav.

Lõike 2 kohaselt peab peatuse ootealale olema tagatud sujuv ja takistusteta pääs. Kui kasutatakse äärekivi, siis ligipääsuteele jääva äärekivi kõrgus peab jääma alla 30 mm.

Lõige rõhutab, et peatuse ooteala peab olema ligipääsetav abivahendite kasutajatele, sealhulgas lapsevankri, lapsekäru, ratastooli või rulaatoriga liiklejale. Äärekivi kõrgus kuni 30 mm on maksimaalne, mis on ratastoolikasutaja jaoks veel ületatav. Uute ootealade rajamisel võiks üleminekud kavandada võimalikult laaged, et vältida liikumisvahendiga kukkumist või takerdumist. Säte võimaldab kasutada kõrgemat äärekivi, kuid sellisel juhul tuleb ratastoolile, lapsevankrile, rulaatorile või muule liikumisvahendile tagada sujuv ja piisava laiusega pääsutee ootealale. Kui ligipääs eeldab kaldtee rajamist, tuleb lähtuda määruse §-s 9 sätestatud nõuetest.

Lõike 3 kohaselt peab ootekojas olema vaba horisontaalne liikumisruum läbimõelduga vähemalt 1500 mm ja istetasapind. Ootekoja klaaspinnad peavad olema tähistatud. Sättes korratakse põhimõtet, et nii ratastooli kui ka abivahendi kasutamisel peab olema tagatud piisav manööverdamisruum ning eakatele, erivajadusega inimestele ja ka kõigile teistele ühistranspordi kasutajatele mugav istetasapind. Kuna sageli on ootekoja seinad kaetud suurte klaaspindadega, tuleb nägemispuudega inimeste ohutuse tagamiseks läbipaistev klaaspind tähistada, järgides määruse § 5 nõudeid. Nõue loetakse täidetuks ka juhul, kui läbipaistvale klaaspinnale on paigutatud sõidugraafikud, reklaamid vms, mis aitavad halvasti tajutava klaaspinna vaegnägija jaoks paremini nähtavaks teha.

Paragrahvis 25 käsitletakse nõudeid muule rajatisele

Mõlemad selles paragrahvis sätestatud nõuded on toodud üle määrusest nr 28. Korrigeeritud on sõnastust.

Lõike 1 kohaselt peab pääs jalakäijatele kasutamiseks mõeldud sillale, estakaadile ning tunnelisse ja reisijateplatvormile olema varustatud kaldtee, lifti või muu samaväärse lahendusega. Säte aitab tagada kõigi jaoks turvalise ja võrdsetel alustel ligipääsu rajatistele, mis on kasutamiseks jalakäijatele, kuid mida peavad saama kasutada ka erinevate liikumisabivahendite kasutajad.

²⁹ EVS 867:2024 Raudteelased rakendused. Reisijate ooteplatvormid.

³⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A02014R1300-20230928>.

Lõige 2 sätestab, et vaateplatvorm või asjakohasel juhul muu rajatis tuleb piirata vähemalt 1000 mm kõrguse ning nähtavust mittesegava piirdega, kui see on vajalik ohutuse tagamiseks. Nähtavust mittesegav piire tähenda piirde puudumist, vaid siin mõeldakse sellist piiret, kust on võimalik lühemat kasvu inimesel üle või läbi vaadata. Välistada tuleb nägemis- või liikumispuudega inimese või lapse kukkumine üle serva.

Paragrahvis 26 selgitatakse määruse rakendamist juba ehitatud ehitusloa või ehitusteatisel korral

Kui ehitusloa taotlus või ehitusteatis on esitatud enne kavandatud määruse jõustumist, rakendatakse selliste ehitiste loamenetlustes määruse nr 28 nõudeid. Põhjuseks on juba koostatud ehitusprojekt, mille muutmine võib tuua kaasa ehitist ehitada soovivale omanikule suured kulutused. Eriti olukorras, kus koostatud on eriosade tööprojekti tasemed või ehitise ehitamisega on juba alustatud.

Paragrahvi 27 tunnistatakse kehtetuks määrus nr 28.

Paragrahvis 28 sätestatakse määruse jõustumine.

Eelnõu on kavandatud jõustuma peale ehitusseadustiku muudatuste jõustumist, mis võiks eeldatavalt leida aset 2025. aasta lõpuks. Seetõttu on eelnõukohase määruse jõustumisajaks kavandatud 2026. aasta 1. jaanuar.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määruse eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

5. Määruse mõjud

Määruse eesmärk on tagada kogu elanikkonnale võrdsed võimalused ühiskonnaelus osalemiseks ja iseseisvaks eneseteostuseks inimese elukaare vältel. Määrusega täpsustub kohaldamisala, mis toob kaasa suurema selguse kõigile osalistele, sealhulgas menetlustoimingute tegemisel pädevatele asutustele. Kohaldamisala laiendamine elukondlikule kinnisvarale parandab inimeste iseseisvat toimetulekut ja eneseteostust, mis omakorda aitab kokku hoida nii riigi kui kohaliku omavalitsuse kulutusi, mis on seotud koduteenuse, eluruumi tagamise teenuse, tugiisikuteenuse, hooldusteenuse või muu sarnase teenuse osutamisega (sh hooldekodud, abivahendid, psühholoogiline nõustamine, rehabilitatsioon, töötöingu abi jne). Seega on eelnõukohasel määrusel arvestatav mõju nii teenuse saajatele kui ka osutajatele.

Allpool on lühike ülevaade peamistest mõjudest.

1. Määrusel on tugev sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju, kuna eelnõu rakendamine mõjutab eelkõige elanikkonna haavatavamaid rühmi – lapsi, eakaid ja puuetega inimesi. Eelnõu soodustab sotsiaalset kaasatust, võrdset kohtlemist ning toetab demograafilisi arenguid, mis on seotud vananeva elanikkonna üha suureneva vajadusega ligipääsetava elukeskkonna ja eluaseme järele. Sellele viidatakse põhjalikult ligipääsetavuse rakkerühma lõpparuandes, mida on põgusalt käsitletud ka seletuskirjas eespool. Rakkerühma aruanne koos valdkondlike aruannetega on kättesaadav Riigikantselei kodulehel.³¹

2. Määrusel on nii lühiajaline kui pikaajaline mõju majandusele. Lühiajalises perspektiivis võivad uued nõuded suurendada ehitus- ja arenduskulusid, kuid pikemas perspektiivis avaldab ehitiste ligipääsetavus positiivset mõju hoonete kasutusvõimaluste suurenemisele ja multifunktsionaalsuse paranemisele, teenuste, töökohtade ja eluasemete kättesaadavusele ning

³¹ <https://www.riigikantselei.ee/ligipaasetavus>

elukeskonna kvaliteedile laiemalt, puudutades seega kogu elanikkonda. Mitmed uuringud, sealhulgas Riigikantselei tellitud ja MTÜ Ligipääsetavuse Foorumi koostatud projekteeritavate korterelamute ligipääsetavuse miinimumkriteeriumide analüüs (2022)³² ja KREDEXi korterelamute meetme ligipääsetavuse analüüs (2021)³³ kinnitavad, et ligipääsetavuse tagamine ei too kaasa ülemäära suurt mõju ehitushinnale, jäädes mõne protsendi piiridesse (KREDEXi korterelamute uuringus esitatud hinnang ei käsitle uue lifti väljaehitamise maksumust). Uuring viitab, et ligipääsetavuse aspekti kajastamine uute korterite müügiinfos arendajate poolt on pälvinud klientide tähelepanu ja ostjad on ligipääsetavad korterid leidnud kiiremini. Ligipääsetavad korterid on konkurentsivõimelisemad, ostjate teadlikkus on suurenenud ja eelistatakse ligipääsetavat eluruumi, isegi natuke kallima hinna puhul. Uuringu kohaselt on elatustaseme paranedes mugavus muutumas olulisemaks, seda ka erivajaduseta inimeste seas. Näiteks lift annab korterile atraktiivsust ja toob kliente juurde.

3. Määrusel on mõningane mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Uued ligipääsetavusnõuded võivad mõjutada riigiasutuste ja omavalitsuste tegevust, kuna võivad vajada mõningast haldusressurssi lubade menetlemisel ja järelevalve tegemisel eelkõige elukondliku kinnisvaraga seotud küsimustes. Lisaks peavad riik ja kohalik omavalitsus näitama eeskju neile kuuluvate hoonete ligipääsetavuse parandamisel. Kuna suurem osa ligipääsetavuse baasnõudeid on kehtinud alates 2003. aastast, ei ole eeldatav mõju riigiasutuste ja kohalikele omavalitsuse korraldusele suur.

4. Määrusel võib olla teatud mõju regionaalarengule. Ehitiste, sealhulgas kortermajas olevate kodude ligipääsetavuse parandamine võib aidata kaasa regionaalse ebavõrdsuse vähendamisele, muutes teenused, töökohad ja eluasemed kättesaadavaks laiemale elanikkonnale ka väljaspool suuremaid linnu. See võib suurendada väiksemate piirkondade atraktiivsust elamiseks ja töötamiseks ning soodustada nooremate inimeste tagasipöördumist oma kodukohta.

Määrusel puudub oluline mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele (ehitiste ligipääsetavus on eelkõige sisepoliitiline ning ehitus- ja sotsiaalvaldkonda puudutav küsimus), samuti mõju elu- ja looduskeskkonnale (kokkupuude on eelkõige kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetega, mis sisaldavad ligipääsetavust). Kaudne mõju võib avalduda teadlikkuse paranemises noorema põlvkonna hulgas, mis võib omakorda avaldada mõju sotsiaalsetele hoiakutele ja eelistustele näiteks elukoha valikul.

6. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse jõustumisega ei kaasne lisakulusid riigile ega kohaliku omavalitsuse üksustele, kuna suurem osa nende omandis või kasutuses olevatest uutest või ümberehitatud mitteeluhoonetest peavad vastama senistele ligipääsetavusnõuetele (määrusele nr 14 või määrusele nr 28) ja heale ehitustavale (standardid, juhendid jms). Lisaks on määruse eelnõu koostamise käigus põhjalikult analüüsitud kõigi seniste nõuete proportsionaalsust ja otstarbekust ning vajaduse korral tehtud korrekture ja leevendusi, mis ei vähenda määrusega taotletava eesmärgi mõju kõigi jaoks ligipääsetava keskkonna loomisel.

Vähesel määral suurendavad kohaliku omavalitsuse koormust lubade menetlemisel ja ehitusjärelevalve tegemisel uute või ümberehitatavate eluhoonete puhul lisandunud

³² https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2023-06/Miinimumnouded_loppraport_2022.pdf.

³³ <https://riigikantselei.ee/sites/default/files/documents/2021-10/KREDEX%20korterelamute%20meetme%20ligip%C3%A4setavuse%20anal%C3%BC%C3%BCsi%20aruanne.pdf>.

ligipääsetavusnõuded. Teatud määral võib suurenda TTJA koormus riikliku järelevalvega seotud menetlustoimingute tegemisel. Kasvada võib vajadus nii Kliimaministeeriumi, TTJA kui ka kohaliku omavalitsuse üksuste tehtava nõustamise järele, kuna ainult eluhoonete projekteerimisele ja ehitamisele spetsialiseerunud väiksematel ettevõtetel võib puududa varasem kogemus ligipääsetavate lahenduste kavandamisel ja elluviimisel. Kliimaministeeriumil on kavas välja töötada juhendmaterjalid, mis annavad lihtsa ülevaate uutest ligipääsetavusnõuetest ja toovad näiteid headest lahendustest.

Määruse rakendamine võib lühiajaliselt tuua kaasa kulusid elukinnisvara arendajatele, kuna ligipääsetavusnõuete rakendamine eluruumidele võib avaldada mõju kortermajade arenduskuludele, seda eelkõige juhul, kus sissepääsude, trepikodade või eluruumide hinnalt soodsamad tüüplahendused vajavad ajakohastamist. Kulude võimalik kasv võib kajastuda ligipääsetavate korterite müügihinnas. Kuna eluruumidelt eeldatakse eelkõige kohandatavust ning liftita kortermajas võivad ligipääsetavad korterid paikneda ka ainult esimesel korrusel, siis märkimisväärset negatiivset mõju kinnisvaraturule ei prognoosita. Välja arvatud juhul, kui hoone esimesele korrusele on planeeritud äripinnad ja määruse nr 85 järgi ei ole lifti paigaldamise nõuet, siis selliste hoonete ehitamisel lisandub lifti rajamise kulu. Pigem eeldavad määruse eelnõu koostajad, et kinnisvaraturu taastudes muutuvad ligipääsetavusnõuetele vastavad korterid koduostjate seas kiiresti populaarseks. Sellele aitab kaasa ühiskonna üldine teadlikkuse kasv ligipääsetava eluaseme ja elukeskkonna eelistest.

Määruse jõustumisega rahaliselt mõõdetavaid tulusid ei prognoosita. Samas aitab elustandardit parandavate eluruumide lisandumine hoida tulevikus märkimisväärselt kokku nii kohaliku omavalitsuse kui ka riigi sotsiaalteenuste kuludelt, kuna eakatele ja erivajadusega inimestele on loodud paremad eeldused iseseisvaks ja väärikaks toimetulekuks. 2022. aastal MTÜ Ligipääsetavuse Foorum ja CIVITTA koostöös valminud ligipääsetavuse kulu-tulu analüüsi lõpparuanne³⁴ näitas, et keskkonna parendamise tulemusena koduteenuste, eluruumi tagamise teenuse ja tugiisikuteenuse osutamisega seotud kuludelt on võimalik säästa aastas ca 11,8 miljonit eurot. Kui keskkond muudetak스 täiel määral ligipääsetavaks ning kaoksid tööle asumisel ligipääsetavusega seotud takistused, lisanduks uuringu andmetel riigikassasse täiendavate maksutuludena ca 39,3–47,4 miljonit eurot aastas (keskmise palga juures). Seega kannab uuring selget sõnumit ligipääsetava keskkonna positiivsest mõjust riigieelarvele.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 2026. aasta 1. jaanuaril. Määruse jõustumise aeg on valitud kooskõlas EhSis tehtavate muudatuste jõustumise ajaga. EhSis sätestatakse senise kitsa puuetega isikute erivajadustega arvestamise kontseptsiooni asemel laiem mõiste – ligipääsetavus, millest lähtuvad nõuded on kasulikud pea poolele elanikkonnast.

8. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu ministeeriumitele ning Eesti Linnade ja Valdade Liidule.

Eelnõu esitatakse arvamuse andmiseks järgmistele huvigruppidele: Õiguskantsler, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Pimedate Liit, Eesti Kurtide Liit, Eesti Vaegkuuljate Liit, Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit, MTÜ Ligipääsetavuse Foorum, Eesti Arhitektide Liit, Eesti Sisearhitektide Liit, Eesti Maastikuarhitektide Liit, Eesti Omanike Keskliit, Eesti Korteriühistute Liit, Eesti Ehitusinseneride Liit, Eesti Ehitusettevõtjate Liit, Eesti

³⁴ https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/Ligip%C3%A4%C3%A4setavuse%20kulu-tulu%20anal%C3%BC%C3%BCs.%20L%C3%B5pparuanne_0.pdf.

Kinnisvarafirmade Liit, Eesti Ehituskonsultatsiooniettevõtete Liit, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Transpordiamet, Riigi Kinnisvara AS, MTÜ Digitaalehitus.

Eelnõu sisaldab tehnilisi norme Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/1535, millega nähakse ette tehnilistest eeskirjadest ning infoühiskonna teenuste eeskirjadest teatamise kord (ELT L 241, 17.9.2015, lk 1-15), tähenduses. Seega esitatakse eelnõu kooskõlastamiseks Euroopa Komisjonile ja teistele liikmesriikidele.